

Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových

Filozofická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Bc. Kateřina Lapiszová

Dějiny Židů v Bohumíně

Diplomová práce

Ostrava 2022

Vedoucí diplomové práce
Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předepsaným způsobem všechny použité prameny a literaturu.

V Ostravě dne 3. 5. 2022

V první řadě bych chtěla moc poděkovat vedoucímu mé diplomové práce, Mgr. Danielu Soukupovi Ph.D., za cenné rady, vedení a pomoc při psaní diplomové práci i během celé doby studia. Za ochotnou pomoc děkuji také pracovníkům Archivu města Ostravy, Státního okresního archivu Karviná a Zemského archivu v Opavě. Státnímu okresnímu archivu Karviná děkuji také za povolení k publikaci fotografických materiálů.

Obsah

Úvod	1
1 Židé v Bohumíně do období první světové války.....	3
1.1 Historie židovského osídlení Bohumína do devatenáctého století	3
1.2 Rozvoj Bohumína a židovští průmyslníci v devatenáctém století	7
1.3 Židovské podniky	9
1.4 Starosta Viktor Lustig	10
1.5 První světová válka	12
2 Modlitební spolek (1897) a Náboženská obec Bohumín (1909)	13
2.1 Vytvoření modlitebního spolku	13
2.2 Zřízení hřbitova a stavba synagogy	14
2.3 Vznik náboženské obce	15
2.4 Rabíni židovské náboženské obce v Bohumíně	22
3 Židovské spolky v Novém Bohumíně.....	29
3.1 Jüdischer Volksverein Zion	29
3.2 Israelitischer Frauen-Wohltätigkeitsverein für den Sprengel der Kulturgemeinde Oderberg Bahnhof	31
3.3 Jüdische Kreisarmenkassa	32
3.4 Izraelitischer Krankenpflege-Verein Bikur cholim	34
3.5 Literaturverein jüdischer Madchen	35
3.6 Jüdisches Haus.....	35
3.7 Sdružení židovské mládeže Tchelet-Lawan v Novém Bohumíně	37
3.8 Všesvětová socialistická židovská dělnická strana Poale Zion.....	37
3.9 Unie sionistů revisionistů	38
4 Druhá světová válka	40
4.1 Polský zábor.....	40
4.2 Německý zábor.....	40
5 Poválečný vývoj	42
5.1 Vrácení majetků	43
5.2 Židovský hřbitov	43
5.3 Synagoga.....	44
5.4 Židovský společenský dům	45
5.5 Památník.....	45
5.6 Příběh Jakuba Silbersteina.....	46
Závěr	48
Seznam zdrojů:	49

Úvod

„Kromě hmotného podtextu byl to však i nacistický fanatismus, který hnal místní Němce k vyhlazení jakékoliv památky na Židy [...] A tak je tragický osud židovské komunity na Bohumínsku i pro dnešek mementem: nepřipustit návrat jakékoliv diktatury, která by mohla napáchat podobné zlo, jakým byla likvidace židovské komunity na Bohumínsku v období od září 1939 do května 1940.“¹

Cílem mé práce je popsat historii Židů na území Bohumína od prvního historicky zaznamenaného usídlení Židů v této oblasti po obnovení Židovské náboženské obce Bohumín po druhé světové válce. První část práce mapuje židovské osídlení Bohumína do období první světové války. Pojednávám zde o podmínkách usazování a života Židů do poloviny devatenáctého století, jakož i o velkém průmyslovém rozmachu v oblasti původně řídko osídleného Bohumína, který souvisel se zbudováním důležitého železničního uzlu. Trať byla vybudována ve vsi Šunychl,² kde se také soustředil hlavní příliv židovského obyvatelstva. To zde ve velké míře budovalo své podniky. V této části práce vycházím zejména z českých a polských publikací Janusze Spyry, které jsou velmi cenným materiálem pro poznání historie Židů na území tehdejšího rakouského Slezska. Dále zde vycházím z knihy Daniela Baránka věnující se Židům na území Ostravska³ a článků Jiřího Demla⁴. Informace čerpám také ze zdrojů popisujících historii Bohumínska a z městských kronik.

Druhá část práce je věnována náboženskému životu bohumínských Židů. Pojednává o založení modlitebního spolku a rovněž o složitých podmínkách vzniku tamní náboženské obce. Část kapitoly se věnuje také osobnostem, které zastávaly funkce bohumínských rabínů, zejména kontroverzní osobnosti předposledního rabína obce a revizionistického sionisty Karla Blana. Pro zachycení sporů, jež se vztahují k vytvoření náboženské obce, vycházím z materiálů týkajících se Náboženské židovské obce v Moravské Ostravě, od které se bohumínská židovská obec oddělila. Tyto archiválie jsou uloženy v Archivu města Ostravy.

Třetí část práce se zabývá spolkovým životem bohumínských Židů. Líčí vznik a fungování četných spolků se sídlem v dnešním Novém Bohumíně. V této pasáži vycházím

---

¹ DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku v letech 1939-1940. Vlastivědné listy, s. 15.

² Později Bohumín-nádraží, od roku 1925 Nový Bohumín.

³ BARÁNEK, Daniel: Židé na Ostravsku: Dynamika a pluralita židovské společnosti 1832-1942, Ostrava: Židovská obec v Ostravě 2017.

⁴ DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku v letech 1939-1940. Vlastivědné listy, s. 13; DEMEL, Jiří. Stopadesát let Nového Bohumína: 1.květen 1847-1.květen 1997. Bohumín: Městský úřad, 1997, s. 40; DEMEL, Jiří. Specifické podmínky života židů na rakousko-pruském pomezí. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v listopadu 1996 v Kroměříži. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1997.

zejména z archivních pramenů uložených v Zemském archivu v Opavě, které se týkají bohumínských židovských spolků a záznamů o trestním stíhání rabína Karla Blana uložených tamtéž.

Čtvrtý oddíl líčí obsazení Bohumína polskými a následně nacistickými vojsky. Zabývá se osudy bohumínských Židů po vypuknutí druhé světové války, která měla pro bohumínskou židovskou populaci tragické následky. Zde vycházím z deníku bohumínské přeživší publikovaného v roce 2010⁵ a ze seznamu transportovaných uložených ve Státním okresním archivu Karviná. Závěrečná část líčí krátkodobou obnovu obce po válce, osudy přeživších bohumínských Židů a osudy monumentů připomínajících bývalou místní židovskou komunitu.

---

⁵ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína, Československo: Mladá žena, která přežila holokaust. Příběh Mimi Rubin 1938-1945. Bohumín: Občanské sdružení Maryška, 2015.

1 Židé v Bohumíně do období první světové války

1.1 Historie židovského osídlení Bohumína do devatenáctého století

Bohumínští Židé jsou poprvé zmíněni roku 1655. V tomto roce bylo mydláři Šimonu a paliči alkoholu Markusovi uděleno povolení k usazení v Bohumíně. Lazar mladší, hrabě Henckel von Donnersmarck und Vösendorf vydal „Privilegium bohumínských Židů“, které tyto Židy pocházející z polského Będzina opravňovalo k pálení a výčepu kořalky přímo na náměstí.⁶

V této době bylo bohumínské panství součástí opolsko-ratibořského knížectví.⁷ Rod výše zmíněných Henckelů z Donnersmarcku získal panství od císaře Ferdinanda II. roku 1622 a udržel si zde moc téměř sto padesát let. Henckelové usilovali o získání tzv. statutu minor, tedy nižšího statutu svobodného stavovského panství nezávislého na knížectví opolsko-ratibořském. Svobodná panství ve Slezsku měla vlastní jurisdikci a jejich majitelé nepodléhali žádnému knížeti, nýbrž přímo českému králi. Úspěchu Henckelové dosáhli roku 1697, kdy císař Leopold I. bohumínské panství povýšil na status minor. V této době došlo i ke změně rozsahu panství, které nyní čítalo město Bohumín, ves Šunychl, Kopytov, Pudlov, Bělšice, Velké a Malé Gořice, Odru, Olzu a Zábýlkov. V této podobě zůstalo Bohumínsko až do prusko-rakouských válek o Slezsko. Pro další správní vývoj je důležité, že po vratislavském míru bylo bohumínské panství rozděleno na pruskou a rakouskou část. Město Bohumín se spolu s vesnicemi Šunychl, Kopytl a Pudlov ocitlo na rakouské straně. Pro rakouské Slezsko byl roku 1742 zřízen Královský úřad v Opavě, kterému podléhali tři zemští starší. Císařským rozhodnutím z 21. února 1744 bylo Bohumínsko přiřazeno pod těšínského zemského staršího⁸ a bohumínské panství se stalo součástí Těšínska.⁹ Židé na Těšínsku podléhali až do roku 1783 těšínskému zemskému staršímu.¹⁰

Prvním Židem, který se na území Bohumína trvale usadil, a mohl si zde dokonce postavit dům s hostincem, byl Jonas Beniamin pocházející z Lipníku nad Bečvou. Zpráva o Jonasu Baniaminovi se zachovala v české pozemkové knize města Hlučína. Jmenovaný záznam

---

⁶ BARÁNEK, Daniel: Židé na Ostravsku: Dynamika a pluralita židovské společnosti 1832-1942, Ostrava: Židovská obec v Ostravě 2017; TEISTER, Jan František a Zdeněk VESELÝ. Od Bogunu k Bohumínu: historický průvodce městem. Druhé, doplněné a rozšířené vydání. Havířov: in-PRESS CZ, 2016, s. 215.

⁷ SPYRA, Janusz. Żydzi na Śląsku Austriackim 1742-1918. Katowice: Muzeum Śląskie, 2005. s. 13.

⁸ Cieszyński Starzy Krajoży

⁹ GROBELNÝ, Andělín a Bohumil ČEPELÁK. Bohumín: studie a materiály k dějinám a výstavbě města. Ostrava: Profil, 1976. s. 9-10.

¹⁰ SPYRA, Janusz. Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku: Utracony świat Żydów na Śląsku Cieszyńskim. Přeložil Irena CICHÁ. [Bystrice nad Olší]: Ducatus Teschinensis, 2013. s. 10.

pochází z roku 1699 a hovoří o finanční půjčce, kterou Jonas poskytl hlučinskému občanu.¹¹ Jonasův dům stihl bohužel roku 1745 požár. Zachována z něj zůstala pouze soukromá modlitebna, která byla používána i Židy z okolí Bohumína. Jonas se kromě obchodu s alkoholem živil také zprostředkováním obchodu s Pruskem, kterému dodával např. barviva a sukna k barvení. Jeho potomci zůstali ve městě až do roku 1753.¹²

Jasnější představu o židovském obyvatelstvu Bohumína můžeme získat ze soupisů židovských rodin, které byly od roku 1752 vydávány Královským úřadem v Opavě. Tyto seznamy sloužily pro kontrolu dodržování familiantského zákona císaře Karla VI. Tímto zákonem z roku 1726 bylo dovoleno pouze jednomu synovi z židovské rodiny oženit se a zůstat v zemi, ostatní plnoletí synové museli ze země odejít.¹³

Roku 1738 vydal Karel VI. nařízení o vyhnání Židů ze Slezska. Tento příkaz nebyl vykonán jednak kvůli odporu šlechty, pro kterou byl pronájem arendy na kořalku Židům výhodným zdrojem příjmu, jednak kvůli smrti panovníka v roce 1740.¹⁴ Přímo v Bohumíně se o ochranu Židů zasloužil hrabě Johann Ernest Henckel von Dnonersmarck und Vösendorf. Ve svém ochranném listu z roku 1744 Židy vyčlenil z městské jurisdikce, takže nadále podléhalo židovské obyvatelstvo přímo vrchnosti.¹⁵

Právní situace Židů po prusko-rakouských válkách byla podobná jako za vlády Karla VI. Nerůznorodá legislativa ale vedla k různému výkladu jednotlivých předpisů. Pro nástupkyni Karla VI., císařovnu Marii Terezii, se stal impulsem k nové regulaci právního postavení Židů ve Slezsku případ z roku 1750, který se odehrál právě v Bohumíně. Místní berní úředník obvinil hraběte Henckela z nedodržování familiantského zákona. Pachtýřem hraběte byl Benjamin Löbel, jehož syn Pinkas se oženil, přestože nebyl nejstarším synem. Benjamin Löbel prohlásil, že jeho ostatní synové se nacházejí mimo zemi, a proto se Pinkas oženit mohl. Po dlouhých sporech podstoupila Královská kancelář v Opavě tento případ císařovně Marii Terezii, která nakonec žaloby proti Henckelovi zrušila. Vycházela z toho, že i jiní šlechtici drželi na svých dvorech židovské statkáře.¹⁶

---

¹¹ DEMEL, Jiří. Specifické podmínky života židů na rakousko-pruském pomezí. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v listopadu 1996 v Kroměříži. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1997, s. 33.

¹² TEISTER, Jan František a Zdeněk VESELÝ. Od Bogunu k Bohumínu: historický průvodce městem. Druhé, doplněné a rozšířené vydání. Havířov: in-PRESS CZ, 2016, s. 215.

¹³ BARÁNEK, Daniel: Židé na Ostravsku...s. 16.

¹⁴ WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. Židé ve Slezsku: studie k dějinám Židů ve Slezsku. [Český Těšín]: Muzeum Těšínska, 2001, s. 10.

¹⁵ TEISTER, Jan František a Zdeněk VESELÝ. Od Bogunu k Bohumínu...s. 215.

¹⁶ SPYRA, Janusz. Zydzi na Slasku..., s. 42.

Po této události se Marie Terezie obrátila na úřady v Opavě s žádostí o vypracování podrobných seznamů Židů zdržujících se v zemi, a to i s uvedením místa pobytu a zdroje jejich příjmů. Úřady také požádala o rozhodnutí, zda mají být Židé vyhoštěni či ponecháni v zemi.¹⁷

Jako první se k situaci vyjádřil těšínský zemský starší, který uvedl, že v Těšínském knížectví a v sousedních zemích sídlily 3 privilegované a 83 neprivilegovaných židovských rodin. Jejich vyhnáním by utrpěla státní pokladna, která by přišla o Židy odváděné daně, i místní průmysl a obchod. Ztráty by utrpěli také místní pánové, kteří by přišli o příjem z židovských nájmu. Po vyjádření zbylých dvou starších bylo dne devátého listopadu 1751 představeno oficiální stanovisko slezských úřadů. Královská kancelář označila motivy vyhnání Židů z roku 1738 za správné, ale uvedla, že v podmínkách rakouského Slezska jsou Židé omezeni pouze na pronájem vodky. Jejich vyhnání by zapříčinilo zhroucení obchodu, a to především s polským královstvím, znamenalo by ztrátu i pro feudály a židovské daně by museli platit jiní poddaní. Z tohoto důvodu se slezské úřady rozhodly ponechat Židy v zemi. Zároveň se zasazovaly o zachování zbývající protizidovské legislativy, a dokonce její zpřísnění: pobyt Židů v zemi měl být považován za „ústupek“¹⁸

Výsledkem byl toleranční patent Marie Terezie z roku 1752. Ten v podstatě opakoval legislativu patentu Karla VI., jehož rozptýlené, a ne vždy konzistentní, dispozice sloučil do jednoho celku. V preambuli se tento dokument odvolával na patent „Wegen der Juden“ z roku 1726 s tím, že tento patent byl dříve ve Slezsku špatně dodržován. Hlavním účelem vydání nového patentu bylo omezení počtu Židů. Byl stanoven jednoznačně maximální počet Židů a za dodržování ustanovení patentu se stala odpovědná Královská kancelář v Opavě. Patent umožňoval, aby na území rakouského Slezska zůstali ti Židé, kteří se nacházeli na území těšínského, opavského, krnovského a niského knížectví.¹⁹

Patent byl sepsán v souladu se specifickými požadavky slezských úřadů. Jeho podstatou bylo nejen ponechat na přelomu let 1751 a 1752 omezený počet Židů zapsaných ve Slezsku, ale i zabránit dalšímu zvyšování židovské populace. Toho mělo být dosaženo kontrolou židovských sňatků a odsunem ze země všech, kteří by nebyli úřady uznáni jako inkolae.²⁰ Těmi mohli být pouze otcové rodin a jejich prvorození synové. Židé v rakouském Slezsku měli nakonec pomalu vymřít následkem neobsazení familiantského místa při nepřítomnosti prvorozených synů. Občanem země mohl být pouze nejstarší syn, který se směl oženit a po

---

¹⁷ Tamtéž, s. 43.

¹⁸ SPYRA, Janusz. *Zydzi na Slasku...*, s.43-44.

¹⁹ WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. *Židé ve Slezsku...*s.13.

²⁰ Občané země

otcově smrti zaujmout jeho místo.²¹ Ostatní děti musely odejít ze země, přičemž pokud rodina neměla žádné mužské potomky, byla považována za vymřelou. Počet familiantů byl pro Těšínsko od roku 1752 stanoven na osmdesát osm rodin.²² Dle patentu si mohli Židé pronajímat pouze palírny, nesměli mít křesťanské služebníky a pod trestem vyhnanství byl zakázán podomní obchod.²³

Zákony o inkolátu byly úřady zpočátku brány doslovně, ačkoli ve výkladu ustanovení Tolerančního patentu docházelo k neustálému vývoji. Již 8. července 1752 obdržela Královská kancelář od císařovny pravomoc udělovat povolení k židovským sňatkům, zároveň panovník se souhlasem určoval výši dlužných poplatků. Marie Terezie souhlasila se sňatkem Izáka Löbela z Bohumína, který byl nejstarším synem tolerovaného Žida, měl však mladšího, již ženatého bratra. Patent uváděl, že se může oženit pouze jeden ze synů, ale Izaak Löbel byl na seznam zapsán v březnu 1752 jako samostatná rodina, takže počet Židů se nezvýšil.²⁴

Dalším rozhodnutím císařovny z roku 1754 bylo po schválení vlády umožněno kterémukoliv synovi získat místo po otci, ovšem jeho starší bratři se v rakouském Slezsku nesměli již nikdy objevit.²⁵ Královskému úřadu bylo nadále umožněno samostatně rozhodovat v otázce udělování tolerovaných míst a sňatkových povolení. Protože získání tolerovaného místa s sebou neslo daňové zatížení, zaujímala vláda v Opavě k zájemcům liberální postoj. Ten byl motivován čistě ekonomickými důvody a k žádostem o přidělení místa tolerovaných Židů či k povolením ke sňatku se tak úřady většinou stavěly ve prospěch žadatelů.²⁶

Také politika samotné císařovny vůči Židům se stávala stále liberálnější. S podporou tovární výroby v místních manufakturách, začala být také Židům povolována obchodní činnost. Formálně zrušil židovská omezení týkající se obchodu nový Toleranční patent císaře Josefa II. vydaný pro Slezsko dne 15. prosince 1781. V zájmu panovníka i úřadů bylo zřízení židovských továren a manufaktur. V Bohumíně byl však pokus o otevření továrny zablokován místními měšťany. Oficiálně patent umožňoval Židům soukromou náboženskou praxi, nemohli však mít synagogy, rabíny a představené.²⁷ Císařovy cíle měly vést k sjednocení státu, z toho důvodu měla být zrušena nařízení rozdělující obyvatele monarchie.²⁸

---

²¹ SPYRA, Janusz. *Zydzi na Slasku...*, s. 44-46.

²² BARÁNEK, Daniel: *Židé na Ostravsku...* s. 16.

²³ WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. *Židé ve Slezsku...*s.13.

²⁴ SPYRA, Janusz. *Zydzi na Slasku...*, s.50.

²⁵ WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. *Židé ve Slezsku...*s.14.

²⁶ *tamtéž*

²⁷ WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. *Židé ve Slezsku...*s.20–22.

²⁸ SPYRA, Janusz. *Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku....* S. 12.

Židovský inkolát ovšem platil stále, stejně jako nařízený počet tolerovaných židovských rodin. V patentu císař výslovně uváděl, že neusiluje o zvýšení počtu Židů v zemi, dále měl platit i familiantský systém a na nových místech se Židé směli usazovat pouze za účelem vybudování továren či manufaktur. V průběhu následujících sedmdesáti let po vydání patentu se počet Židů v rakouském Slezsku navyšoval pomalým tempem, což platilo zejména pro oblast Bohumínska. Zde se počet Židů ze 45 familiantů a asi 12 přespočetných Židů zvýšil pouze na 65. Roku 1783 založil Moises Oderfeld na základě císařského povolení v Bohumíně fabriku na výrobu kotle a talitů.²⁹

Roku 1783 došlo k připojení rakouského Slezska k Moravě. Tím se Těšínsko stalo součástí těšínského kraje, jednoho z osmi okrajů spravovaných moravkoslezským guberniem se sídlem v Brně. Těšínské Židé nyní podléhali těšínskému starostovi. Konec nařízení inkolátu přinesl dekret z prvního března 1794. Ten zakazoval příchod cizím Židům, ale Židé pocházející z místních tolerovaných rodin se mohli ucházet o uprázdněná tolerovaná místa. Mladší potomci židovských rodin tedy již nemuseli zemi opouštět. Tito Židé byli nazýváni jako „přespočetní“³⁰ či „později narození“³¹. Od roku 1798 mohla být místa obsazována i cizími Židy s majetkem alespoň 10 tisíc zlatých.³²

V období napoleonských válek došlo ke značnému zvýšení židovských daní.³³ Z tohoto důvodu židovských obyvatel v rakouském Slezsku nepřibývalo. Příchod velkého počtu Židů z Moravy nastal ve dvacátých letech devatenáctého století, kdy se rozrůstal počet úřady povolených židovských zaměstnání.³⁴

1.2 Rozvoj Bohumína a židovští průmyslníci v devatenáctém století

Početnější židovská komunita se v oblasti Bohumínska začala formovat v polovině devatenáctého století. Roku 1848 byla v Bohumíně vybudovaná železniční trať, která propojovala Severní Ferdinandovu dráhu a Pruskou hornoslezskou dráhu prince Viléma.³⁵ Konečné nádraží této trati mělo být původně postaveno blízko hranic v Bohumíně u dvora Klárovce. Protože však bohumínští měšťané proti stavbě nádraží ostře protestovali, rozhodla se

---

²⁹ BARÁNEK, Daniel: Židé na Ostravsku...s.18.

³⁰ überzählige

³¹ nachgeborene

³² WODZIŃSKI, Marcin a Janusz SPYRA, ed. Židé ve Slezsku...s.24.

³³ V roce 1818 byli Židé povinni platit 1633 florénů, tedy dvojnásobnou sumu než roku 1790.

³⁴ Tamtéž, s. 24-28.

³⁵ Pruská hornoslezská dráha prince Viléma vedla z Berlína přes Vratislav a Opole až do pruské pohraniční obce Annaberg na protějším břehu hraniční řeky Odry.

nakonec vyměřovací komise trať postavit v lese, na území obce Šunychl, vzdáleném asi třičtvrtě hodiny od Bohumína. Již prvního května 1847 byl zahájen provoz dráhy. O rok později došlo k propojení s pruskou tratí. V blízkosti nádražní budovy byly postaveny domy pro úřednický personál a zaměstnance dráhy. Záhy se zde začali usazovat také obchodníci a řemeslníci.³⁶ Ještě roku 1848 byl na nádraží v Bohumíně založen rakouský i pruský celní úřad, roku 1850 byl zřízen poštovní úřad.³⁷ Kolem nově vybudovaného nádraží vyrostla nová osada užívající od roku 1850 názvu Šunychl-Bohumín-nádraží.³⁸ Železniční trať se rozšiřovala, mezi lety 1859 a 1860 byly položeny druhé koleje na trati z Moravské Ostravy do Bohumína a došlo tak k snadnějšímu propojení měst. Zvyšoval se také počet železničních pracovníků pro jejichž děti byla roku 1860 založena škola.³⁹ Přízemní dřevěná budova stávala nedaleko nádraží. Bohumínská kronika uvádí přesnou polohu dnes již neexistující budovy „v nynější Nádražní ulici asi 100 kroků od nároží Roosveltova náměstí před nádražím a třídou Dr. E. Beneše, po pravé straně směrem od nádraží.“⁴⁰

Význam železniční křižovatky vzrostl v roce 1872, kdy došlo ke zprovoznění Košicko-bohumínské dráhy, která spojovala Horní Uhry s průmyslovým rakouským Slezskem. Po Pruské hornoslezské dráze bylo možné cestovat přes Berlín až do Hamburku. V této době také započala na Bohumínsku průmyslová revoluce, která vedla ke značnému zvýšení počtu obyvatelstva. Podle statistik došlo mezi lety 1804 a 1910 téměř k desetinásobnému nárůstu populace. Tento přírůstek se týkal i židovského obyvatelstva. V roce 1910 se na Bohumínsku k židovskému vyznání hlásilo 585 osob.⁴¹ V roce 1921 to bylo 724 osob.⁴²

Přímo pro obec Šunychl-Bohumín-nádraží, od roku 1924 město Nový Bohumín, máme ze sčítání lidu údaje o počtu Židů až od roku 1921. Židé se zde usazovali již od založení obce, po vypuknutí průmyslové revoluce jejich počet značně narůstal. Ve výkazech však nebyli sledováni jako samostatná národnostní skupina, ale spadali pod obyvatele používající obcovací řeč především německou.⁴³ V bohumínské kronice se uvádí, že obyvatelé židovského vyznání

---

³⁶ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925, s. 18.

³⁷ Tamtéž, s. 20.

³⁸ DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku v letech 1939-1940. Vlastivědné listy, s. 13.

³⁹ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925, s. 20.

⁴⁰ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925. typ kroniky: obecní, místní označení: Bohumín., s. 28.

⁴¹ DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku v letech 1939-1940, s. 14.

⁴² SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Bohumín do roku 1925 (Kronika města Bohumín. Retrospektiva: 18. stol-1925), s. 54.

⁴³ DEMEL, Jiří. Stopadesát let Nového Bohumína: 1.květen 1847-1.květen 1997. Bohumín: Městský úřad, 1997, s. 40.

v obci uváděli až do vzniku Československé republiky vždy národnost německou.⁴⁴ Roku 1921 žilo v Novém Bohumíně 394 Židů, pro rok 1930 to bylo 497 Židů.⁴⁵ Z jiných pramenů se dozvídáme, že v roce 1900 žilo v Bohumíně 830 osob židovského vyznání, v letech 1910 to bylo již 1061. Velký příliv Židů nastal zejména na železničním uzlu v Bohumín-nádraží (v katastrální obci Šunychl). V roce 1890 zde žilo pouze 78 Židů, v roce 1900 se jejich počet zvýšil na 418 a v roce 1910 na 584.⁴⁶

1.3 Židovské podniky

Početnější židovská komunita v Bohumíně vznikla v době po roce 1848, tedy v období, kdy již Židé získali občanská práva a mohli se volně usazovat v obcích a městech monarchie. Židé se v Novém Bohumíně věnovali zejména obchodu, zakládali zde také podniky a továrny.⁴⁷ O židovských podnicích se zmiňuje bohumínská kronika. Podle té byly největší továrnou v Novém Bohumíně železářny, které patřily berlínskému židovskému průmyslníkovi Albertu Hahnovi.⁴⁸ Hahn tuto válcovnu trub založil s dalším židovským průmyslníkem Jindřichem Eisnerem a z Pruska za prací sem přivedli množství svých souvěrců.⁴⁹ Podnik byl založen roku 1885. Stával za staniční budovou nádraží, směrem k Záblatí a rychvaldským rybníkům. Kronika uvádí, že díky založení továrny, jejíž provoz vyžadoval velký počet personálu, došlo k vybudování další části obce Bohumín-nádraží⁵⁰. V blízkosti rozlehlých továrních budov byly zanedlouho vystavěny domy pro tovární úředníky, kolonie pro ubytování dělníků i soukromé domy obchodníků a živnostníků „*přivábených čile prospívajícím továrním podnikem*“. Po skončení druhé světové války se továrna stala národním podnikem.⁵¹

Také petrolejová rafinerie Odra patřila až do první světové války židovské maďarské společnosti. Továrna vznikla v roce 1887 a stávala na opačné straně železnice proti železárnám. Také stavba tohoto podniku vedla k dalšímu rozvoji obce. V blízkosti komplexu továrních budov vznikaly obydlí pro úředníky a dělnické kolonie. Po první světové válce přešlo vlastnictví továrny do rukou petrolejářských podniků firmy Fanto. Podnik utrpěl značné škody

---

⁴⁴ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Glac, Evžen: Bohumín do roku 1925 (Kronika města Bohumín. Retrospektiva: 18. stol-1925), s. 51.

⁴⁵ DEMEL, Jiří. Sto padesát let Nového Bohumína...s. 40.

⁴⁶ SPYRA, Janusz. Żydzi na Śląsku Austriackim..., s. 224-225.

⁴⁷ DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku... s. 14.

⁴⁸ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František: Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 23.

⁴⁹ DEMEL, Jiří. Specifické podmínky života židů na rakousko-pruském pomezí. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v listopadu 1996 v Kroměříži. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1997, s. 34.

⁵⁰ Od roku 1924 Nový Bohumín.

⁵¹ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František: Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 23.

během leteckého bombardování ve druhé světové válce. Pomalu docházelo k omezování výroby, a nakonec i k jeho zániku.⁵²

Již o rok později vznikla nedaleko rafinerie menší továrna na oleje a mazadla. Jednalo se o podnik židovské firmy Golberg a Eidam. Během první světové války zde výroba neprobíhala a budovy továrny sloužily jako vojenská nemocnice. Po první světové válce byl provoz obnoven pouze v omezené míře. V některých prostorách továrny fungovala speditérská firma. Během druhé světové války došlo k definitivnímu ukončení provozu.⁵³

Z menších podniků můžeme jmenovat např. továrnu na pivovarskou smůlu založenou Markem Weinrebem a Leonem Hescheselem „*Weinreb & Co. Industrefettwarenfabrik, Terpentínölräfinerie und Fichtenpeschraffinerie*“, parní cihelnu Josefa Bergra či firmu Herzog und Weiss. Poslední jmenovaný podnik se zabýval výrobou střešních lepenek, prací sody a destilací dehtu a byl založen roku 1918.⁵⁴

1.4 Starosta Viktor Lustig

Židé v Bohumíně působili také ve veřejných funkcích. Na konci devatenáctého a počátku dvacátého století působili Židé v německých liberálních stranách. Tyto strany měly vliv ve větších městech a obcích Těšínského Slezska (kromě Bohumína-nádraží např. Bielsko, Těšín, Frýdek, Moravská Ostrava a Místek). V těchto městech rostla politická role Židů, protože díky nim si německý liberální patriciát mohl udržet moc.⁵⁵ Dne 3. října 1904 se stal starostou v Bohumíně-nádraží židovský hoteliér Viktor Lustig.⁵⁶ Tento bohumínský židovský občan byl majitelem realit, provozoval nádražní restauraci a vydával pohlednice. V Novém Bohumíně nechal roku 1896 vybudovat hotel Garni.⁵⁷ Lustig byl již dříve členem obecního výboru, později obecního zastupitelstva. Starostou byl zvolen poprvé roku 1904, poté znovu v letech 1907 a 1910. V roce 1910 bylo mezi členy obecního výboru v Bohumíně nejméně 6 Židů (z třiceti členů) a dva ze šesti členů městské rady byli Židé.⁵⁸ Zásluhy Lustiga ve funkci člena obecního výboru a starosty líčí zejména návrhy na udělení vyznamenání. Židovský restaurátér byl

---

⁵² Tamtéž, s. 24.

⁵³ Tamtéž, s. 24-25.

⁵⁴ DEMEL, Jiří. Specifické podmínky života židů na rakousko-pruském pomezí. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v listopadu 1996 v Kroměříži. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1997, s. 34.

⁵⁵ SPYRA, Janusz. Zydzi na Slasku Austriackim..., s. 239.

⁵⁶ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925., s. 28.

⁵⁷ KONČITKOVÁ, Jana: Hotelová éra pominula, původní krása je zpět. Bohumínské městské noviny Oko, ročník XXXII/2022, 25.2. 2022, s. 1-2. Po smrti Lustiga během předválečné hospodářské krize přestal být objekt užíván jako hotel a vznikly v něm nájemní byty. V roce 2008 zakoupili budovu manželé Durčokovi, kteří začali s její rekonstrukcí. Zrekonstruovaný dům se nachází na rohu hlavní třídy a Studentské ulice. Tamtéž, s. 1.

⁵⁸ SPYRA, Janusz. Zydzi na Slasku Austriackim..., s. 239.

navržen na udělení císařského vyznamenání třikrát, poprvé v roce 1897, dále v roce 1903 a v roce 1911 za výkon veřejných funkcí v obci a rozvoj obce.⁵⁹

Do obecního zastupitelstva byl Lustig zvolen již roku 1895. Již tehdy se jako člen výboru i farní rady pilně věnoval farním záležitostem a pracoval pro blaho farnosti. Návrhy na vyznamenání z roku 1911 uvádí, že se zasloužil o hospodářský rozkvět obce. Za jeho působení ve funkci starosty byly rozšířeny stávající školy a vystavěny dvě školy nové.⁶⁰ Lustig byl členem humanitárních spolků, které podporoval značnými finančními částkami. Roční odměnu, kterou mu věnoval obecní výbor, pokaždé daroval na dobročinné účely. Z vlastních zdrojů shromáždil fond podpory pro chudé. S pomocí Lustiga, a na jeho přání, byl postaven učitelský bytový dům s levnými byty pro učitele. Lustig se významně podílel na zřízení ústředních jatek v Šunychlu, k nimž byla připojena továrna na umělý led, parní prádelna a centrální lázně. Zasloužil se o stavbu obecního vodovodu v Šunychlu.⁶¹ Pro usnadnění regulace komunikací věnoval Lustig obci Šunychl pozemky v hodnotě kolem 10 000 korun. V roce 1908 byl v obci Šunychl na návrh Lustiga vybudován park⁶² a Lustig nechal v tomto parku postavit císařský pomník. Návrh na udělení vyznamenání shrnuje Lustigovu činnost slovy: „*Nehledě na to, že Lustig je Izraelita, získal si respekt a úctu všech svých spoluobčanů. Lustig, naplněný pocity nejupřímnější a nejvěrnější lásky a úcty k osobě Jeho Veličenstva, se vždy snažil pozvednout vlastenecké citění obyvatelstva a nikdy nevynechal příležitost vyjádřit císařovi loajalitu.*“⁶³

Také v kronice obce je období Lustigova působení v čele obce charakterizováno rozmachem obce. Došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva i mnoha výstavbám hlavně v okolí nádraží. Obec získávala stále více městský ráz, docházelo k lepšímu vybudování ulic, důležitější z nich získávaly jména (v této době pouze německé). Kronikář dále uvádí, že stále přetrvávalo germanizační úsilí obecní správy, podporované rakouskými státními úřady i vedoucími činiteli průmyslových závodů. Začínal se však přece již význačněji uplatňovat český živel. V obci byl zaveden český čtenářský spolek „Beseda“ a odbor Slezské Matice osvěty lidové. Tato snaha vrcholila založením soukromé mateřské školy roku 1909 a soukromé obecné

---

⁵⁹ SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 13, inv. číslo 120, 184/1897, 219/1897; SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 16, inv. číslo 120, 52/1904; SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 20, inv. číslo 120, 322/1911, 523/1911.

⁶⁰ Roku 1905 byla zřízena německá měšťanská veřejná škola chlapecká a dosavadní škola byla rozdělena na dvě samostatné – na pětiletou smíšenou obecnou měšťanskou školu a na pětiletou chlapeckou obecnou školu, která byla spojena s měšťanskou školou. SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925., s. 28.

⁶¹ Stavba byla zahájena 18. srpna 1905, hotova byla již 18. prosince téhož roku. SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925, s. 28.

⁶² Park byl zřízen v bývalé bažantici.

⁶³ SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 20, inv. číslo 120, 322/1911, 523/1911.

školy roku 1910.⁶⁴ I přes svůj relativně nízký věk⁶⁵ musel Viktor Lustig ze své funkce starosty odstoupit, protože ho v létě 1911 postihla mozková příhoda. Dne 15. listopadu 1911 vzal výbor Lustigovu rezignaci na vědomí.⁶⁶

1.5 První světová válka

Během první světové války došlo na židovském hřbitově k 24 pohřbům.⁶⁷ Plenění zejména židovských obchodů, které proběhlo z důvodu válečné bídy v ostravské a orlovské oblasti ve dnech druhého až sedmého července 1917, se Bohumínu-nádraží vyhnulo. Důvodem byla opatření vojenského staničního velitelství.⁶⁸

Během první světové války se počet obyvatelstva příliš nezvyšoval. Pokud se tak dělo, jednalo se o uprchlíky, z válkou stížené Haliče, většinou židovského původu. Původně zde hledali útočiště před válečnými událostmi jen na dočasnou dobu, velká část z nich zde ale zůstala trvale. Jak uvádí kronika: *„díky svému vrozenému obchodnímu nadání i různým praktikám domáhali se tu brzy i slušné existence.“*⁶⁹ Již před první světovou válkou vzniklo v Bohumíně množství židovských spolků.

---

⁶⁴ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František: Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 57.

⁶⁵ Viktor Lustig se narodil roku 1857, v roce 1911 mu bylo 54 let.

⁶⁶ SOKA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 20, inv. číslo 120, 322/1911, 523/1911.

⁶⁷ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925, s. 33.

⁶⁸ Ibid s. 40.

⁶⁹ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František. Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 54.

2 Modlitební spolek (1897) a Náboženská obec Bohumín (1909)

Od osmnáctého století se Židé na území Těšínska označovali jako „*židovská obec*“, sdružovali se však převážně kvůli výběru toleranční daně. Těšínský židovský hřbitov sloužil k pohřbu všech Židů z Těšínska. Tento hřbitov byl původně soukromým pohřebišťem rodiny Singerů, roku 1875 se majiteli hřbitova stala celá komunita tolerovaných Židů z Těšínského Slezska.⁷⁰ Náboženský život se však odehrával spíše v na úrovni menších místních komunit.⁷¹ Jak bylo uvedeno výše v Bohumíně fungovala židovská modlitebna již od poloviny sedmnáctého století v domě Jonáše Beniamina.⁷²

Bohumínští Židé spadali až do roku 1893 pod Židovskou náboženskou obec Těšín. Dle rozhodnutí vlády ze dvanáctého prosince 1892 byli počínaje prvním březnem 1893 z obvodu této obce vyňati a nadále příslušeli k Židovské náboženské obci v Moravské Ostravě.⁷³ Status komunity v Moravské Ostravě schválený v Brně 29. října 1875 umožňoval bohumínským Židům dobrovolnou příslušnost k obci již od tohoto roku. Rabínem se stejně jako v náboženském spolku vzniklém o deset let dříve v Polské Ostravě stal Simon Friedmann.⁷⁴ Protesty Těšínské obce měly za následek pouze to, že odstoupení z této obce bylo nutné nahlásit předem.⁷⁵

2.1 Vytvoření modlitebního spolku

V roce 1897 založili bohumínští Židé modlitební spolek s názvem Oderberger israelitischer Bethausverein se sídlem v Bohumíně-nádraží. Slezskou zemskou vládou v Opavě byly stanovy spolku schváleny osmnáctého ledna 1898.⁷⁶ Statut tohoto spolku nezahrnoval osobu rabína, náboženské potřeby členů spolku řešil rabín z Moravské Ostravy.⁷⁷ Jednalo se o první spolek vzniklý v rámci obvodu Židovské náboženské obce Moravská Ostrava.⁷⁸ V roce 1900 vybudoval spolek vlastní synagogu, a v roce 1902 otevřel hřbitov. V témže roce jeho členové požádali o vytvoření samostatné náboženské obce v Bohumíně. To bylo možné až po vytvoření samostatného soudního okresu v Polské Ostravě v roce 1904, který přestal vázat Židy

⁷⁰ SPYRA, Janusz. Ztracený svět Židů...s. 152.

⁷¹ BARÁNEK, Daniel. Židé na Ostravsku...s.17.

⁷² SPYRA, Janusz. Zydzi na Slasku Austriackim...s. 73.

⁷³ TEISTER, Jan František, VESELÝ Zdeněk. Od Bogunu k Bohumínu...s. 215.

⁷⁴ SPYRA, J. Biografický slovník rabínů..., s. 40.

⁷⁵ SPYRA, Janusz. Zydzi na Slasku Austriackim..., s. 193.

⁷⁶ ZAO, ZVIS Opava, inv. 2290, kart. 4680, sig. X-1668, čj. 8120/1897 a 7191/1898.

⁷⁷ SPYRA, Janusz: Biografický slovník rabínů..., s. 44.

⁷⁸ BARÁNEK, Daniel. Židé na Ostravsku 104-105; ZAO, ZVIS Opava, inv. 2290, kart. 4680, sig. X-1668, čj. 8120/1897 a 7191/1898.

z Bohumínska spolu s jejich souvěrci z Polské Ostravy, kteří nehodlali zpřetrhat svazky s Moravskou Ostravou.⁷⁹

Spolek Oderberger israelitischer Bethausverein byl prvním spolkem vzniklým v rámci obvodu ŽNO Moravská Ostrava.⁸⁰ Jeho činností bylo zajištění bohoslužeb, které se konaly před založením synagogy v místnosti hostince Moritze Safiera. Dále spolek zajišťoval výuku náboženství, péči o chudé a nemocné a rituální porážku zvířat.⁸¹

2.2 Zřízení hřbitova a stavba synagogy

Obecní hřbitov byl otevřen čtvrtého listopadu 1898 a na vymezeném místě v jeho areálu vznikl roku 1902 i hřbitov židovský. Po dlouhá léta byli však oba hřbitovy zapsány na katastru Bohumína-města. Až roku 1934 došlo na základě dohody mezi městským zastupitelstvem Bohumína-Šunychlu a zastupitelstvem Bohumína-města k nutné arondaci hřbitova provedené záměnou za pozemky v sousedství Larischova domu v Šunychlu a za náhradu finančního nákladu na odpad vody z nové části města Bohumína vystavěné za hřbitovem. Tím konečně přešel obecní hřbitov a přilehlý židovský hřbitov, patřící náboženské obci, do obecního katastru obce Bohumín-Šunychl.⁸²

Dle zápisu v bohumínské kronice byla synagoga postavena roku 1900 v blízkosti evangelického kostela. Stávala na dnešní Čáslavské ulici.⁸³ Budova byla postavena dle návrhu vídeňského architekta Jacoba Gartnera v historizujícím novorománském slohu s maurskými prvky. Vnější rozměry budovy byly asi 26x17 m. Stavba měla dvě patra, z přízemí mohli muži vstoupit do hlavního sálu, ženy vstupovaly dvěma vstupy po stranách na schodiště vedoucí na ženskou galerii. Fasáda synagogy byla vystavěna z kombinace červeného cihelného zdiva a šedých a žlutých kamenných ploch. Lavice ve hlavním sále byl uspořádány tak, aby směřovaly ke svatostánku. Před svatostánkem bylo umístěno malé podium s řečnickým pultem.⁸⁴ O vystavění stavby se zasloužilo zejména konsorcium při izraelitském náboženském spolku Bethausverein v Bohumíně-nádraží. Kromě jednotlivců přispěl na budovu štedrými dary také zemský hejtmán hrabě Jindřich Larisch-Mönnich. Výše finančního příspěvku obce Šunychl-

⁷⁹ SPYRA, Janusz. Żydzi na Śląsku Austriackim..., s. 224-225.

⁸⁰ BARÁNEK, Daniel. Židé na Ostravsku 104-105; ZAO, ZVIS Opava, inv. 2290, kart. 4680, sig. X-1668, čj. 8120/1897 a 7191/1898.

⁸¹ TEISTER, J. F. Od Bogunu k Bohumínu, s. 215.

⁸² SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František. Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 43.

⁸³ Dnes na jejím pozemku stojí mateřská škola (Čáslavská č. p. 335).

⁸⁴ KLENOVSKÝ, Jaroslav. Encyklopedie židovských památek Moravy a Slezska, s. 46.

Bohumín-nádraží je v kronice vyčíslena na 2 000 zlatých.⁸⁵ Židovská náboženská obec v Moravské Ostravě poskytla na stavbu půjčku 26 016 K.⁸⁶ Provádějícím stavitelem byl Richard Munk. Roku 1923 došlo k renovaci stavby. Kronika zaznamenává také text dvou věnovacích desek umístěných v předsíni synagogy. Nápis na pravé desce zněl: „*Erbaut im Jahre 1900. Renoviert im Jahre 1923*“. Na levé desce stávalo německy psané věnování se jmény dárců a členů výboru stavebního konsorcia.⁸⁷ Dne devátého září došlo k ceremoniálu, během kterého byly do nového chrámu přeneseny svitky Tóry. Věčné světlo v synagoze zapálil moravskoostravský rabín Jakob Spira, který rovněž při této příležitosti přednesl slavnostní projev. U této slavnosti byli přítomni i rabíni okolních obcí a zástupci bohumínského náboženského spolku. Svůj projev pronesli také členové bohumínského spolku Viktor Lustig a Josef Zanker.⁸⁸ Slavnost byla ukončena velkolepou hostinou, kterou připravil Moritz Safier.⁸⁹ Bohoslužby v synagoze probíhaly hebrejsko-německy. Až po první světové válce začal proti vůli velké části členů obce prosazovat český jazyk při bohoslužbám rabín Arnošt Baas. Synagoga byla vypálena roku 1939 během německé okupace Těšínska za druhé světové války.⁹⁰ Demolice byla provedena v květnu následujícího roku.⁹¹

2.3 Vznik náboženské obce

Modlitební spolek v Bohumíně-nádraží usiloval dlouhá léta o vytvoření vlastní židovské obce. Po dlouhém úsilí a přes silný odpor orgánů náboženské obce v Moravské Ostravě dosáhl nakonec spolek svého. Nařízením ministerstva pro věci náboženské a vyučování ze dne dvacátého sedmého října 1909 vytvořil Bohumín novou obec, která oficiálně začala fungovat prvního ledna 1910, ačkoli její sídlo a název nebyly přesně specifikovány. Statut nové komunity schválila zemská vláda v Opavě dne druhého července 1910. Orgány náboženské obce v Moravské Ostravě se proti rozhodnutí ministerstva odvolaly ke Správnímu soudu ve Vídni, ale tato stížnost byla v prosinci zamítnuta. Až osmnáctého června 1912 obdržela Slezská komuna oznámení prezidenta Slezské komuny. Oficiální název byl "*Bohumín-nádraží náboženská*

---

⁸⁵ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František. Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 42.

⁸⁶ BARÁNEK, Daniel. Židé na Ostravsku, s. 105.

⁸⁷ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925, s. 178.

⁸⁸ Hostinský v Novém Bohumíně a otec pozdějšího psychiatra a průkopníka muzikologie. MOSKALEWICZ, Marcin. Jewish Medicine and Healthcare in Central Eastern Europe: Shared identities, entangled histories. Springer; Softcover reprint of the original 1st ed. 2019 edition, s. 185.

⁸⁹ HEBLING, Ernst. Ostrauer Tagblatt, 11. září 1900, s. 3.

⁹⁰ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František. Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919), s. 43

⁹¹ TEISTER, J. F. Od Bogunu k Bohumínu, s. 217.

obec" a sídlo bylo v Bohumíně-nádraží (obec Šunychl).⁹² Tato obec zahrnovala Židy z celého bohumínského soudního okresu.⁹³ Podrobněji jsou spory ohledně založení obce vyličený v následujících odstavcích.

Židé z bohumínského modlitebního spolku vyjednávali o odtržení od náboženské obce v Moravské Ostravě již od roku 1902.⁹⁴ Při jednání o této otázce byla na výborové schůzi dne šestého března 1906 podána žádost členů bohumínského spolku o souhlas k oddělení od obce v Moravské Ostravě. Bohumínský spolek nabídnul obci finanční odškodnění ve výši 25 000 K. Výbor náboženské obce v Moravské Ostravě ale na své schůzi dne pátého dubna 1906 tuto nabídku odmítl.⁹⁵

Následovala žádost předsedy modlitebního spolku Viktora Lustiga na Ministerstvo kultu a vyučování, ve které uváděl důvody pro vytvoření nové náboženské obce pro soudní okres Bohumín.⁹⁶ V úvodu žádosti se hovořilo o historii začlenění Bohumína do obce v Moravské Ostravě. Podle výnosu vrchního ministerstva kultury a školství ze dne dvanáctého prosince 1892⁹⁷ byl soudní okres Bohumín v Horním a Dolním Slezsku začleněn do izraelské náboženské obce Moravská Ostrava v markrabství moravském. Lustig uváděl, že se od té doby okolnosti změnilý takovým způsobem, že v souladu s § 7 zákon ze dne dvacátého prvního března 1890 RGBI číslo 57⁹⁸, žádá o oddělení od současné náboženské komunity v Moravské Ostravě, resp. o povolení k založení samostatné náboženské obce v politické obci Šunychl, Bohumín-nádraží a Kopitov. Do bohumínského soudního okresu patřily v době žádosti obce: Bohumín, Šunychl, Bohumín-nádraží s Kopitovem, Věřovice Skřečoch, Pudlov, Vrbič, Záblatí, Petřvald, Rychvald a Německá a Polská Lutyně.⁹⁹

V době svého přičlenění do Moravské Ostravy byla obec Bohumín-nádraží pouze malou železniční stanicí, v jejímž okolí žilo pouze malé množství Židů. Nebylo tedy pro ni možné uspokojovat náboženské potřeby zdejších Židů, a proto byli bohumínští Židé zcela závislí na obci v Moravské Ostravě, která jim byla nejbližší. Díky růstu obce a průmyslovému rozmachu

---

⁹² SPYRA, Janusz. *Zydzi na Slasku...*, s.224.

⁹³ *Ibid.*, s. 42.

⁹⁴ BARÁNEK, Daniel. *Židé na Ostravsku...*, s. 106.

⁹⁵ AMO, OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. č.j. 2345.

⁹⁶ BARÁNEK, Daniel. *Židé na Ostravsku...*, s. 106.

⁹⁷ Č.j. 11870 § 2.

⁹⁸ Podle tohoto paragrafu musely každou změnu v ohraničení obecních obvodů židovských obcí i zřízení nové náboženské obce schválit státní orgány.

⁹⁹ AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. Žádost Viktora Lustiga Ministerstvu kultu a vyučování z 1. prosince 1906.

v následujících letech se ovšem s růstem zbývající populace také zvýšil počet místních Židů. Proto také v Bohumíně vzniknul náboženský spolek již roku 1897.¹⁰⁰

Z tohoto spolku se během necelých deseti let stalo neustále rostoucí sdružení s více než 100 členy, které vybudovalo chrám s náklady 52 000 K, vytvořilo hřbitov a staralo se zaměstnávání úředníků. Spolek izraelské modlitebny v Bohumíně-nádraží s ročním rozpočtem cca. 10 000 K tedy již byl schopen uspokojit všechny náboženské potřeby svých členů uvedené v § 1 zákona ze dne dvacátého prvního března 1890. Také mnoho Židů z okolí Bohumína-nádraží využívalo služeb poskytovaných spolkem jako rituální porážky zvířat, školní docházky, pohřbů atd, tedy úkonů, za které měla být zodpovědná náboženská obec v Moravské Ostravě. Ta přitom spolku poskytla pouze poměrně malou roční dotaci na výuku náboženství a charitu. Výuku modlitebního spolku navíc využívalo již sto třicet dětí, a proto považovali bohumínští Židé za přínosné zaměstnávat vlastního rabína.¹⁰¹ Jako další důvod k vytvoření obce pro bohumínské Židy Lustig uvádí vzdálenost od obce a chrámu v Moravské Ostravě, kterou navíc nebylo možné překonávat v období vysokých svátků, kdy Židé nesmějí cestovat. Z toho důvodu by svůj pobyt v Moravské Ostravě museli prodloužit na dva až tři dny, což je finančně náročné.

Hlavní příčinou pro odtrhnutí bohumínské obce byly pravděpodobně finanční záležitosti. Dle předloženého vyúčtování platili bohumínští Židé v roce 1904 daně ve výši 2652 K, přičemž obec v Moravské Ostravě věnovala Bohumínu pouze 829 K (pro rabína, školu atd. to byla částka 669 K, podpora pro chudé činila 160 K). Částka 1823 K tedy „*tekla do pokladny již tak bohaté náboženské obce v Moravské Ostravě*“ jen proto, že na základě zákona z roku 1892 mohli bohumínští Židé patřit do sdružení této obce. Výpočet daně placené bohumínskými Židy činil od roku 1896 do roku 1904 včetně 16 793,06 K, přičemž Moravská Ostrava spolku poskytla dotace ve výši 4 410,50. Zatížení 12 382. 56, považovali bohumínští Židé za neúnosné natolik, že museli „*hledat státní pomoc, aby byli chráněni před dalšími materiálními škodami.*“¹⁰²

Dále se v žádosti mluví o „*dvojím zdanění*“ Židů žijících přímo v Bohumíně-nádraží. Izraelský modlitební spolek se staral o potřeby chudých Židů v této obci, takže velkou část podpory pro chudé financoval sám. Zároveň musel platit vysoké daně obci v Moravské Ostravě a uspokojovat náboženské potřeby svých členů. Podle statistik spolku bylo 86 % Židů kvůli své profesi vázáno na místo svého bydliště. Jednalo se o majitelé domů, právníky, lékaře a soudce, zatímco pouze 14 % členů patřilo ke státním zaměstnancům, přičemž ovšem několik z nich

---

¹⁰⁰ V roce 1900 to bylo 830 Židů. Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

zastávalo manažerské pozice v průmyslu a obchodu, což také komplikovalo jejich odchod z Bohumína. Spolek také v příložené tabulce ukázal, že další existenci obce v Moravské Ostravě by ztráta bohumínského soudního okresu nijak neohrožovala. Roční rozpočet obce tvořily daně bohumínských Židů pouze ze 3–4 %.¹⁰³

V případě, že by oddělení celého soudního okresu Bohumín nebylo možné, žádal spolek alespoň o oddělení obcí: Bohumín město, Bohumín-nádraží s Kopitovem, Skřečoň, Záblatí, Pudlov, Vrbice, Německá a Polská Lutyně a udělení povolení k založení vlastní obce se sídlem v Bohumíně-nádraží. Domníval se, že prokázal, že je schopen plnit všechna ustanovení § 3 zákona z roku 1890 R.G. list č. 57.¹⁰⁴

Židovská náboženská obec v Moravské Ostravě byla následně požádána o vyjádření, zda by oddělením Bohumína byla ohrožena či znesnadněna její existence. Dle zápisu z kulturního výboru obce konané pátého prosince 1907 se pro oddělení soudního okresu Bohumín vyjádřili pouze dva členové výboru, pánové Zanker a Goldkang žijící v Bohumíně, všechny zbývající hlasy se vyjádřily proti oddělení. Dle usnesení se výbor náboženské obce Moravská Ostrava „*co nejrozhodněji vyslovuje proti tomu, aby soudní okres Bohumín nebo i jeho jednotlivé obce byly vyčleněny z oblastí kultovní obce v Moravské Ostravě za účelem založení samostatné náboženské obce v Bohumíně-nádraží.*“¹⁰⁵

Důvody líčí dopis okresnímu úřadu ze čtvrtého prosince 1907. Obec v Moravské Ostravě argumentovala tím, že v důsledku začlenění Židů ze soudního okresu Bohumín k náboženské obci byly od počátku zřízeny všechny instituce a byli zaměstnáváni funkcionáři, jejichž počet rostl spolu s tím, jak se rozrůstaly jednotlivé části náboženské obce. Dále uvádí, že pokud by v budoucnu počítala s oddělením bohumínského okresu, nikdy by nezaměstnávala takový počet státních úředníků a nevzala si půjčku 200 000 K, které sloužila k vybavení institucí všech okresů v její působnosti. Tvrdila, že vývoj Bohumína se nijak nelišil od vývoje ostatních obcí spadajících do její působnosti a že přestože se zvýšil počet Židů v náboženské obci Moravská Ostrava, podmínky, na jejichž základě obec vznikla zůstávají stejné. Velká zátěž spojená se vznikem a udržováním náboženské komunity znemožňovala vznik náboženské komunity na každém místě a v každé oblasti, kde žilo velké množství Židů pohromadě. Přesto aby byly uspokojeny náboženské potřeby těchto členů kultu, byly na takových místech stavěny a udržovány modlitebny např. v ostravských okresech Vítkovice, Zábřeh, Michálkovice,

---

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. Přepis zápisu ze schůze kulturního výboru ze dne 5. prosince 1907

Petřvald i Bohumín. Stavba modlitebny v Bohumíně dle obce v Moravské Ostravě v žádném případě nedokazovala, že dotyčný spolek je také schopen uspokojit veškeré potřeby svých členů uvedené v § 1 zákona ze dne dvacátého prvního března 1890.¹⁰⁶

Dle obce v Moravské Ostravě by ke stavbě bohumínské modlitebny nedošlo bez půjčky náboženské obce 26 016 K, která byla spolku vyplacena roku 1900. Sbírký a dary na stavbu chrámu neposkytovali pouze členové modlitebny v Bohumíně, ale všichni členové náboženské obce v Moravské Ostravě. Hrabě Larisch bezplatně zpřístupnil staveniště. Modlitebna by nebyla vybudována bez „*laskavosti a podpory náboženské obce Moravská Ostrava*“. Brzké splacení půjčky bylo údajně umožněno tím, že správa náboženské obce Bohumína byla zajišťována Moravskou Ostravou a příjmy z prodeje chrámových míst získával spolek modlitebny. Obec dále poznamenala, že při předkládání žádosti bohumínského modlitebního spolku se zdá, jako by se náboženská obec v Moravské Ostravě vůbec nezajímala o náboženské a kulturní zájmy soudního okresu Bohumín, který pod ní spadá. Upozornila, že zajišťuje kázání rabínem náboženské obce, kontrolu výuky náboženství, vedení matrik a všech dalších úkonů obecné správy, a že modlitební spolek získává významnou dotaci právě z důvodu poskytnutí náboženských služeb (náboženského vyučování, rituální porážky, dobročinnosti), které dříve vykonávala sama moravskoostravská obec.¹⁰⁷

Jako „*naivní*“ nazvala snahu označovat daně placené náboženské obci v Moravské Ostravě jako „*poctu a dar*“. Na Izraelity žijící na nádraží v Bohumíně se sice obrací množství chudých Židů, kteří tudy procházejí, tato skutečnost ale „*neodlehčovala*“ obci v Moravské Ostravě, protože po celé organizaci náboženské obce jsou dobročinné skutky provozovány spolky, do kterých plynou z obce četné dary. Například příslušníci soudního okresu Bohumín jsou podporováni zdravotními spolky existujícími v Moravské Ostravě. Obec v Moravské Ostravě poukázala také na to, že v době emigrace ruských a rumunských Židů u příležitosti perzekuce Židů v Rusku a Rumunsku úředníci náboženské obce Moravské Ostravy pod dohledem kulturního rady pobývali na bohumínském nádraží každý den celé týdny, aby tam dohlíželi na celou akci. Statistiku, která uváděla 86 % stabilních členů kultu vázaných na půdu a dalších 14 % označila obec za „*extrémně vágní*“ a uváděla, že „*více právníků, lékařů a soudců*“, ve skutečnosti znamená dva právníky, jednoho lékaře a jednoho soudního úředníka žijící v obci.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. č.j. 2345.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

Dále obec v Moravské Ostravě uvádí, že při odtržení Bohumína by bylo splnění zákonných podmínek její existence přinejmenším extrémně ztíženo. Na výborové schůzi dne šestého března 1906 proto odmítla dát souhlas náboženské obce v Moravské Ostravě k oddělení výměnou za částku 25 000 K. Náboženská obec v Moravské Ostravě měla roční rozpočet přesahující částku 85 000 K. Bez sebemenší částky se ovšem kvůli vysokému zdanění nemohla obejít. Tvrdila, že není v žádném případě bohatou obcí, protože musí splácet dluhy. Toto hledisko bylo třeba brát v úvahu o to více, že péče o náboženské a kulturní zájmy v bohumínských soudních obvodech způsobovala náboženské obci v Moravské Ostravě po celé období velmi vysoké náklady. Dále obec uvádí, že oddělení Bohumína není v zájmu celého okresu Bohumín, ale výhradně města Bohumín-nádraží. Ze statických tabulek vyplývá, že v roce 1904 byl počet náboženských poplatníků v celé náboženské obci 1008, z toho 130 pocházelo jen ze soudního okresu Bohumín. Brzy by se prý ukázalo, že zmíněných 130 členů není schopno uspokojit všechny náboženské potřeby.¹⁰⁹

Dalším argumentem bylo to, že právě nejrozsáhlejší židovské obce se těší nejlepší pověsti a jejich instituce fungují nejefektivněji. Jako příklad odkazují ostravští Židé na obec v Praze či ve Vídni. Popsán je vývoj náboženské obce Florisdorf. Přestože v jednotlivých částech Florisdorfu žilo více Židů než v celém soudním okrese Bohumín a vzdálenost mezi obcí Bohumín-nádraží a Moravská Ostrava nebyla o nic větší než mezi Florisdorfem a Vídní, byla roku 1907 po založení Velké Vídně náboženská obec Florisdorf rozpuštěna a sjednocena s vídeňskou náboženskou obcí. Podle obce bylo důležité, aby zanikla všechna malá náboženská společenství, která by své zaměstnance mohla jen mizerně platit, a náboženské komunity vznikaly jen tam, kde jsou předpoklady pro jejich rozkvět. Ve spise bylo tedy uvedeno, že neexistují předpoklady pro založení zvláštní náboženské obce pro okres Bohumín a podmínky pro existenci náboženské obce Moravská Ostrava by se prostřednictvím takového založení výrazně změnilly.¹¹⁰

Úřady nakonec rozhodly, že vzhledem k přírůstku židovského obyvatelstva v oblasti soudního okresu Bohumín, bude obec schopná fungovat a plnit povinnosti stanovené zákonem. Vypočítaly také, že ztrátou daní placených bohumínskými Židy přijde obec jen o 4, 7 % svých příjmů, což rozhodně neohrozí její fungování.¹¹¹ Ministerstvo kultury a vyučování vydalo dvacátého sedmého října 1909 výnos o oddělení komunit patřících do bohumínského soudního okresu od židovské náboženské obce v Moravské Ostravě a založení nové náboženské obce pro

---

¹⁰⁹ Ibid

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ BARÁNEK, Daniel. Židé na Ostravsku..., s. 107.

uvedený okres.¹¹² Dne 1. 1. 1910 nabylo platnosti vytvoření nové náboženské obce, která čítala komunity v Německé Lutyni, Bohumíně, Petřvaldu, Polské Lutyni, Pudlově, Rychvaldu, Šunychlu (s vlakovým nádražím v Bohumíně), Skřečoni, Veřmovicích, Vrbici a Záblatí.¹¹³

Byla jmenována prozatímní pětičlenná rada obce. Volbu představenstva měli provádět všichni členové nově vzniklé obce. Za přípravu voleb byl odpovědný výbor, který byl k tomuto účelu zřízen. Tento výbor se skládal ze tří členů, které jmenoval okresní hejtman z řad voličů náboženské obce. Členové výboru volili ze svého středu předsedu, v případě nerozhodnosti hlasů rozhodoval los. Volební proces musel proběhnout v Bohumíně-nádraží za přítomnosti alespoň deseti voličů. Pokud by deset voličů přítomno nebylo, zahajoval volební proces předseda výboru volbou pětičlenné komise. Členem této komise byli kromě předsedy čtyři členové voleni přítomnými voliči nadpoloviční většinou hlasů. Volební komise byla zodpovědná za řízení průběhu voleb. Zástupce místního politického orgánu byl odpovědný za zajištění dodržování zákona a pořádku a dodržování volebního řádu. Námitky proti průběhu voleb bylo možné podat do osmi dnů okresnímu politickému úřadu, který rozhodoval s konečnou platností. Pod vedením nejstaršího člena volilo představenstvo komunity ze svých členů většinou hlasů vůdce kultovní komunity a jeho zástupce. Stížnost na volby bylo možné podat do tří dnů okresnímu politickému úřadu, který o nich s konečnou platností rozhodoval. Toto prozatímní představenstvo mělo převzít dozor nad nově stanovenou obcí do té doby, než budou vypracovány a vládou schváleny stanovy obce, dle kterých bude ustanoveno a zvoleno zastoupení obce. Tyto stanovy měly být předloženy okresnímu úřadu ve Fryštátě nejpozději do konce června 1910.¹¹⁴

Židovská náboženská obec Moravská Ostrava podala proti odtržení Bohumína stížnost ke Správnímu soudu.¹¹⁵ Obec v Moravské Ostravě opět argumentovala tím, že oddělení obce navrhovali převážně členové komunity v Šunychlu. Správní soud odpověděl, že dle zákona vyžaduje založení nové obce přihlášku alespoň třiceti členů¹¹⁶ bez ohledu na to, ke které místní komunitě přísluší. Na námitku, že oddělení Bohumína nelze učinit bez souhlasu dotčené obce v Moravské Ostravě, neboť by se jednalo i o změnu statutu této náboženské obce soud odpověděl, že možnost takového úředního výnosu je upravena v samotném zákoně a nelze ji tedy statutem vyloučit. Podle ustanovení o působnosti vyhlášky ministerstva kultury a

---

¹¹² AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. č.j. 27435.

¹¹³ AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. Zákon a nařízení pro vévodství horního a dolního Slezska XXI. vystaveno a odesláno 13.11.1909 § 48–51. (příloha n).

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ AMO. OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132. č.j. 14997.

¹¹⁶ Žádost o vytvoření obce podpisem ztvrdilo 85 členů obce. č.j. 13. 362 ex 1910.

vyučování ze dne osmnáctého března 1897 RGBI č. 96 je každé nové zřízení náboženské obce v kompetenci ministerstva. Na základě výše uvedených úvah nemohl správní soud uznat napadenou vyhlášku Ministerstva kultury a školství jako nezákonnou nebo založenou na vadném postupu, a proto stížnost zamítl.¹¹⁷

Prvním předsedou nově vzniklé náboženské obce se stal Viktor Lustig. Roku 1914 byl Lustigovým nástupcem v čele obce zvolen advokát Dr. Ferdinand Goldklang (17 hlasy), jeho prvním zástupcem Hermann Immerglück (15 hlasy) a druhým zástupcem hostinský Josef Zanker (11 hlasy).¹¹⁸ V roce 1923 poprvé se stal poprvé předsedou Josef Zanker. Zvolen byl 7. 12. 1923 spolu se svými dvěma zástupci Leopoldem Wienerem a Josefem Schwarzem. Z výkazů obce pro roky 1923,¹¹⁹ 1928¹²⁰ a 1929¹²¹ je zřejmé, že v bohumínské židovské obci vykonával funkci tajemníka, učitele náboženství a kantora jeden člověk. Dále obec zaměstnávala šocheta¹²² a modlitebního sluhu. V uvedeném roce čítala obec 1500 členů.¹²³ V roce 1925 by předsedou opět zvolen Josef Zanker, jeho zástupci byli Hynek Kohn a Josef Smetana. Obec v roce 1929 čítala 1100 členů.¹²⁴

2.4 Rabíni židovské náboženské obce v Bohumíně

Prvním rabínem v obci Bohumín-nádraží byl zvolen 31. března 1913 Max Moses Friediger. Funkci přejal o několik měsíců později, a to až 17. srpna 1913. Friediger pocházel z Brna, světské vzdělání získal na univerzitách v Budapešti a Koložsváru.¹²⁵ Studii Talmudu a židovského náboženství se věnoval v bratislavské ješivě a následně v rabínském Hildesheimerově semináři pro učitele náboženství v Berlíně. V Berlíně také získal roku 1911 rabínské osvědčení. Zastával také místo učitele a ředitele v náboženské škole Talmud-Tora v Praze. V Bohumíně kromě rabínské funkce působil také jako učitel židovského náboženství na komunálním Reformním reálném gymnáziu a účastnil se také činnosti spolku Jüdischer

---

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ SOKA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 154, signatura. D, karton 35. Židovská náboženská obec v soudním okrese Fryštát a Bohumín – zřízení, statut, volby, přehledy aj. Časový rozsah: 1898-1923. č.j. 645-1913.

¹¹⁹ SOKA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 154, signatura. D, karton 35. Židovská náboženská obec v soudním okrese Fryštát a Bohumín – zřízení, statut, volby, přehledy aj. Časový rozsah: 1898-1923. č.j. 333.

¹²⁰ SOKA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 778, signatura: III/4, karton 262. Výkazy o stavu židovských náboženských obcí v okrese Časový rozsah: 1929-1932, 80/3 ex 1930.

¹²¹ Tamtéž 865/1929.

¹²² Židovského řezníka, jehož úkolem je porážka zvířat způsobem přikázaným židovskou tradicí.

¹²³ SOKA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 154, signatura. D, karton 35. Židovská náboženská obec v soudním okrese Fryštát a Bohumín – zřízení, statut, volby, přehledy aj. Časový rozsah: 1898-1923. č.j. 333.

¹²⁴ SOKA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 778, signatura: III/4, karton 262. Výkazy o stavu židovských náboženských obcí v okrese Časový rozsah: 1929-1932. č.j. 865/1929.

¹²⁵ Dnešní Cluj v Rumunsku.

Volksverein Zion tamtéž.¹²⁶ V bohumínské židovské obci byla aktivní také jeho manželka Fanny Friedigerová, která zde mezi lety 1913 a 1915 založila a vedla spolek Židovské záložny pro chudé, který usiloval o podporu potulných Židů.¹²⁷ Během první světové války rabín Friediger poskytoval duchovní pomoc zraněným vojákům a mezi lety 1916 a 1918 působil jako polní rabín c.k. armády na rakousko-italské frontě. Za tyto zásluhy získal několik ocenění: Záslužný kříž a vojenské vyznamenání *Signum laudis* a medaili Červeného kříže.¹²⁸ V bohumínské obci působil Max Friediger krátce jako rabín i v poválečném období, již 28. prosince 1919 se se členy obce rozloučil a odjel do Kodaně, kde se stal vrchním královským rabínem.¹²⁹ Během druhé světové války byl deportován do Terezína, odkud byl při záchranné akci Červeného kříže v roce 1944 bezpečně převezen do Švédska. Zemřel krátce po válce roku 1947.¹³⁰

Po první světové válce došlo k zániku a rozpadu habsburské monarchie. Území Rakouského Slezska bylo definitivně po Pařížské mírové konferenci rozděleno mezi Polsko a nově vzniklé Československo.¹³¹ Tomu připadla větší západní část území, které bylo nyní označováno jako české Slezsko. V českém Slezsku vznikl již roku 1920 Zemský svaz židovských náboženských obcí, který byl ale úředně povolen Zemskou vládou až o pět let později. Pod tuto nově vytvořenou organizační jednotku spadaly obce ve Fryštátu, Frývaldově, Frýdku-Místku, Osoblaze, Opavě, Bílovci, Moravské Ostravě, Českém Těšíně, Krnově a Bohumíně-nádraží. Svaz měl vliv na důležité záležitosti obcí, byl prostředníkem mezi vládními úřady a obcemi a na jeho valném shromáždění byli představováni zástupci obcí a rabíni jednotlivých obcí.¹³² V českém Slezsku byly problémy se zaměstnáním rabínů pro jednotlivé obce. Úřady preferovaly, pokud rabínské funkce vykonávali rabíni sousedních obcí. Jen v Opavě, Krnově a Fryštátu pracovali nepřetržitě stejní rabíni již od období před první světovou válkou. Problémy byly naopak v obcích Frýdku-Místku, Bílovci a Bohumíně-nádraží, kde docházelo k častému střídání rabínů.¹³³

---

¹²⁶ SPYRA, Janusz. Biografický slovník..., s. 72-73.

¹²⁷ Jüdische Kreisermekasse. ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422. ZAO, ZVIS, kart. 4743, sign. XII-2825.

¹²⁸ SPYRA, Janusz. Biografický slovník..., s. 72-73.

¹²⁹ V náboženských obcích v bývalém Rakouském Slezsku byla často neobsazena místa rabínů, protože pokud to bylo možné, raději obsazovali lépe placená místa v jiných komunách monarchie nebo v zahraničí. Kromě Friedigera se jednalo např. o Artura Marmosteina ze Skočova, který odjel do Londýna; Jakob Drobinsky z Frýdku odešel do Vídně a Saul Horowitz z Bielska do Wrocławí. Spyra, Janusz. *Zydzi na Slasku...*, s.230.

¹³⁰ SPYRA, J: Biografický slovník rabínů..., s. 72-73.

¹³¹ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Bohumín do roku 1925 (Kronika města Bohumín. Retrospektiva: 18. stol-1925), s. 99.

¹³² ZAO, ZVSI, kart. 3434, inv. č. 1876, sign. IV/30; Spyra, J: Biografický slovník rabínů..., s.48-49.

¹³³ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s.49.

Rabínem bohumínské židovské obce se po Friedigerovi stal Arnošt Baas. Tradice jeho rodu sahají až do doby císaře Rudolfa II., na jehož dvoře působil obchodník a bankéř Jakub Bassevi z Treyenberka. Tento Žid, který za finanční podporu císaře získal roku 1599 ochranný list, byl Baasovým předkem. Ochranný list byl potvrzen i Rudolfovým nástupcem Matyášem, který Bassevimu udělil také post dvorního Žida.¹³⁴ Arnošt Baas se narodil v Kutné Hoře a vyrůstal v asimilované rodině. Na přání své rodiny vystudoval práva ve Vídni a v Praze a až poté se začal věnovat duchovní kariéře. Po dokončení právnických studií vystudoval ortodoxní rabínský seminář v Berlíně a stal se rabínem. První období jeho působení ve funkci rabína v Bohumíně-nádraží spadá do období mezi prvním srpnem 1920 a červencem 1924. V Novém Bohumíně žil i s rodinou na dnešní třídě Edvarda Beneše č. 318. V lednu 1925 se přestěhovali do Ostravy.¹³⁵ V bohumínské náboženské obci vyučoval náboženství a vedl matriky. Později se stal také učitelem náboženství a kazatelem v Moravské Ostravě. V této obci získal také funkci pomocného rabína, ve které působil až do své smrti. Právě jeho funkce a lépe placené zaměstnání v Moravské Ostravě mu zajišťovala živobytí, zůstal zde i po neshodách s představenstvem ostravské židovské obce, jejíž příliš autonomní vedení Arnoštovi, zvyklému na striktní dodržování předpisů, vadilo. Protože byl v okolí jediným plně kvalifikovaným rabínem nadále v obci vypomáhal a zároveň působil také v obcích v Českém Těšíně¹³⁶ a Frýdku Místku.¹³⁷ V Bohumíně se stal podruhé rabínem od 23. srpna 1931. Baas byl transportován 26. září 1942 z Ostravy do Terezína a následně transportem Cu do koncentračního tábora v Osvětimi, kde zemřel.¹³⁸

V období mezi lety 1928 a 1930 působil jako rabín bohumínské židovské obce Hersch Taubes. Taubes pocházel z Ukrajiny, ve Vídni absolvoval filozofickou fakultu a židovský teologický seminář. V srpnu 1928 byl zvolen rabínem v Novém Bohumíně a již začátkem roku 1929 převzal i rabinát ve Frýdku-Místku. Na toto místo ale brzy rezignoval, protože mu nebylo uděleno československé občanství. V Bohumíně zůstal v rabínské funkci až do roku 1930, kdy odjel do Vídně. Později působil Hersch také ve švýcarském Curychu. Během druhé světové války se zapojil do akcí na záchranu Židů, po válce se snažil o potírání antisemitismu a židovsko-křesťanský dialog. Roku 1965 emigroval do Izraele, kde o rok později zemřel.¹³⁹

---

¹³⁴ BORÁK, Mečislav. Ostravský rabín Arnošt Bass (1885–1943) a jeho rodina. In: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, sv. 27, Ostrava 2013, s. 165-183. s. 2.

¹³⁵ BORÁK, Mečislav. Ostravský rabín Arnošt Bass (1885–1943) a jeho rodina. In: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, sv. 27, Ostrava 2013, s. 165-183. s. 5.

¹³⁶ Od roku 1925 do října 1938

¹³⁷ 1930-1936

¹³⁸ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s. 56-57.

¹³⁹ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s. 119-120.

Další bohumínský rabín Karl Blan byl velmi kontroverzní postavou. Blan získal doktorský titul z filozofie na Filozofické fakultě Německé univerzity v Praze, ale neměl plnou rabínskou kvalifikaci. Přesto se stal roku 1931 rabínem v Trutnově a roku 1934 v Užhorodě. Do funkce rabína náboženské obce v Bohumíně byl zvolen v srpnu 1935, úřad převzal osmého září téhož roku. Blan na území bohumínské židovské obce velmi propagoval sionistické hnutí, byl zastáncem revizionistického směru Vladimíra Žabotinského. Působil jako předseda bohumínské strany sionistů-revizionistů a pokusil se založit mládežnický oddíl Betaru. V Bohumíně našel několik stoupenců, většina členů obce byla ale přívrženci všeobecného sionismu a nesouhlasila s jeho činností. Jeho působení v úřadu rabína bylo plné neshod. Blan byl obviňován z nedostatečného oprávnění pro výkon svého úřadu, proti čemuž se odvolával u státních úřadů. Rabín byl dokonce osočován z kolaborace s Třetí říší a činnosti proti Československé republice. Oficiální vyšetřování zahájeno roku 1937 bylo nakonec po půl roce zastaveno. V úřadu rabína skončil v říjnu 1938 po okupaci českého Těšínska Polskem, kdy se odstěhoval do Prahy a odtud následně odjel do Palestiny.¹⁴⁰

Záznam o trestním stíhání a vyšetřování Karla Blana dochovaný v Zemském archivu v Opavě podrobněji popisuje celou kauzu. Dne 20. března 1937 podal Karel Blan trestní oznámení proti Pavlu Stepperovi, který: „*se měl vyjádřiti o něm, že je všechno připraveno, aby rabín zmizel*“, dále Blan udává, že jej neznámý pachatel obvinil na gestapu z politické činnosti proti zájmům Třetí říše. V trestním oznámení vyslovil Blan podezření, že Stepper či osoba, která je s ním ve spojení: „*ohrožuje jeho existenci anonymními přípisy, v nichž žádá Dr. Oskara Borgera, lékaře v Novém Bohumíně, aby odstranil Dr. Blana, přičemž prý ona neznámá osoba Dru Borgrovi vyhrožuje, neuposlechne-li.*“ Toto trestní oznámení vyhodnotilo policejní ředitelství v Moravské Ostravě jako pouhý pokus doktora Blana odvrátit od sebe podezření. Samo ředitelství přitom vyslovilo proti Dr. Blanovi a Dr. Oskaru Borgerovi podezření ze zločinu podle § 17 zákona na ochranu republiky, spáchané zejména tím, že Dr. Blan často dojíždí a dochází do Německa, kde udržuje vztahy k činitelům blízkým straně NSDAP a gestapu. Důvodem Blanových častých cest do Německa měla být jeho činnost v revizionistickém sionistickém hnutí, jehož cílem je dle policejního ředitelství vytvoření židovské armády v Palestině. Revizionistické hnutí bylo přitom policejním ředitelstvím vnímáno jako „*hnutí proti kterému se postavil legální sionismus...hnutí fašistické, které potírá myšlenku společnosti národů a přisluhuje v politice států s autoritativním režimem*“. V Německu bylo podle zprávy policejního ředitelství hnutí vítáno a podporováno. Podle

---

¹⁴⁰ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s. 61-62.

obvinění Karl Blana udržoval blízké vztahy k exponentu gestapa, řediteli Georgi Kereskému v Berlíně. Kereski byl vůdce sionistické revisionistické strany „*Staatssionistische organisation E. V.*“ a dle obvinění se snažil o to, aby o mandát nad Palestinou přišla Velká Británie a získala ho Itálie, což odmítalo legální sionistické vedení. Revizionisté mládežnické oddíly Betaru byly podporovány i německou vládou. Kereského úkolem mělo být poskytnutí důkazu, že Židé souhlasí se svým postavením daným Norimberskými zákony. Berlínská propaganda měla usilovat také o přijetí vlastního protižidovského programu československou veřejností. Důvodem bylo to, aby se Židé, doposud loajální k československé republice, připojili k německému a němčině. Z toho důvodu byly židovské aktivity vedené Kereskim vládními kruhy podporovány. Důkazy o Kereského spolupráci s gestapem uvádí několik českých i zahraničních novin.¹⁴¹ O činnosti rabína Blana byl prý informován Dr. Oskar Boger, který rovněž často do Německa dojíždí. Výsledky šetření prokázaly skutečnost, že Dr. Blana opravdu často do Německa jezdil, přičemž příčinou jeho cest byla údajně činnost v zájmu sionistického revizionistického hnutí.¹⁴²

U rabína Karla Blana i u Dr. Oskara Borgera, který byl přednostou skupiny sionistů-revizionistů, byla provedena domovní prohlídka. Z písemností nalezených u Karla Blana vyšlo najevo, že se v listopadu 1936 Blana zúčastnil sjezdu organizace „*Jüdisch-nationale Jugend Herzlia* v Berlíně“. Blana přiznal, že se při této příležitosti setkal s Kereskim, se kterým však jednal pouze o židovských záležitostech. Podruhé byl Blana v Německu dne 17. prosince 1936, kdy se opět účastnil slavnosti jmenované organizace v Ratiboři. Podle kontrolních razítek v cestovním pase překročil Blana říšskou hranici u Bohumína-Annabergu pěšky dne 4. února 1936 a 17. února 1937. K tomuto Blana uvedl, že šel do Německa „*pouze na procházku*“. Ze zabavené korespondence rabína dále vyšlo najevo, že se ucházel o místo profesora na židovském gymnáziu Philantropia ve Frankfurtu a pravděpodobně chtěl i přesídlit do Německa. Z jeho dopisů navíc vyplývá, že se během svého pobytu v Německu účastnil přednáškového turné *Staatssionistische Organisation* po Německu, přičemž veškeré tyto akce byly hlídány gestapem. V další zprávě policejní ředitelství v Moravské Ostravě potvrzuje obsah svého trestního oznámení a vyvrací Blanovu obhajobu. Vyvrací také jeho tvrzení, že Unie sionistů revisionistů je demokratickou organizací, která podporovala a vyvolala bojkot proti

---

¹⁴¹ Selbwehr, Neu Züricher Zeitung, Prager presse, Angriff, Židovské zprávy a londýnské noviny Times. ZAO. Fond. Státní zastupitelství Ostrava. Karton: 136. Signatura. ST 1861/37.

¹⁴² Ibid.

hitlerovskému Německu. Dokládá, že Kereski je československými úřady veden jako pomocník výzvědné služby gestapo.¹⁴³

Vrchní státní zastupitelství v Brně uvádí, že z vyhledávání nelze názor policejního ředitelství potvrdit. Podle úředně schválených stanov Unie sionistů revisionistů je úkolem spolku „*podporovati právně zajištěné usídlení židů v Palestině, podporovati židovské národní vědomí a společnou sounáležitost a propagovat kulturu židovskou a znalost jazyka hebrejského*“. Ministerstvo vnitra pouze potvrdilo tyto stanov y i přes výslovný dotaz, zda skutečná činnost uvedené organizace ze stanov vybočuje.¹⁴⁴ Snahu Karla Blana vyličit Kereského hnutí jako nepřátelské režimu v Německu ovšem ministerstvo zcela odmítlo. Naopak uvádí jako zcela zřejmé, že se jedná o hnutí podporované vládou, které má za úkol přesvědčit světové židovstvo k podpoře německého vládního režimu. Blanova obhajoba, která spočívala na tezi, že s Kereskim jednal pouze o židovských otázkách nepolitického charakteru, byla pražským redaktorem Dr. Karlem Reinerem a Dr. Josefem Bondym potvrzena. Vztah Židů k jednotlivým vládním režimům je prý vedlejší a může se jednat o otázku taktiky.

Další záležitostí řešenou v souvislosti s Karlem Blanou bylo jeho propuštění z místa učitele náboženství na státním gymnáziu v Orlové na žádost náboženské obce ve Fryštátě. Blan pověřil obchodníka z Orlové Jindřicha Silbigera, aby jeho protest proti rozhodnutí opatřil podpisy rodičů žáků. Tento protest byl ovšem podle následného policejního šetření podepsán rodiči, kteří neměli děti školního věku a několik podpisů bylo dokonce zfalšováno. Dle vyjádření zástupce Ministerstva školství a národní osvěty by: „*na základě onoho přípisu ministerstvo niky nerozhodovalo. Nemohlo býti tedy paděláním podpisu uvedeno v omyl.*“ Trestní stíhání Karla Blana, Oskara Borgera, Jindřicha Silbigera i Pavla Steppera bylo zastaveno.¹⁴⁵

Po pádu Československa a po propuknutí druhé světové války došlo k zániku židovského společenství ve střední Evropě, tedy i v těšínském a opavském Slezsku. Po obsazení oblasti tzv. Zaolší Polskem v říjnu 1938 došlo k připojení místních obcí k Polsku. V obci v Novém Bohumíně plnil rabínské povinnosti rabín z Těšína Aron Eisenstein. Jeho působení však netrvalo příliš dlouho, po vypuknutí druhé světové války Těšín spolu s ustupujícím polským vojskem opustil. Dle databáze obětí Yad Vashem byl Eisenstein zavražděn v roce 1945 ve městě Stanisławów.¹⁴⁶ Během holokaustu zemřeli z bývalých bohumínských rabínů

---

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Dnešní město Ivano-Frankivsk na západní Ukrajině. Dostupné z [Central DB of Shoah Victims' Names - Record Details \(yadvashem.org\)](https://www.yadvashem.org/en/central-database).

Aron Eisenstein a Arnošt Baas. Válku přežil Max Moses Friediger, který se dostal do ghetta v Terezíně a přežil díky akci Červeného kříže, Karl Blan, kterému se podařilo vycestovat do Izraele¹⁴⁷ a Hersch Taubes, který již ve třicátých letech odjel do zahraničí.¹⁴⁸

---

¹⁴⁷ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s. 51.

¹⁴⁸ SPYRA, Janusz. Biografický slovník rabínů..., s. 119-120.

3 Židovské spolky v Novém Bohumíně

3.1 Jüdischer Volksverein Zion

Prvním židovským spolkem založeným v Novém Bohumíně byl spolek s názvem „*Jüdischer Volksverein Zion*“.¹⁴⁹ Stanovy spolku byly v květnu roku 1908 Leopoldem Ferberem odeslány Zemské vládě slezské v Opavě, která je schválila 24. června 1908.¹⁵⁰ Prvním předsedou spolku byl zvolen Josef Zanker, ve funkci místopředsedy působil Jakob Eichenbaum, tajemníkem spolku byl Hugo Kobler, pokladníkem Leo Glück a knihovníkem Edwin Kolban. Poradní sbor tvořili Adolf Stössel, Max Friederdinger a Simon Kassler. Všichni výše zmínění pocházeli z Bohumína-nádraží.¹⁵¹ Ve spolkových stanovách je uvedeno, že sdružení stojí na základě Basilejského programu, který byl přijat na prvním sionistickém kongresu. V duchu sionismu „*usiluje o vytvoření domova v Palestině zajištěného veřejným právem pro židovský národ*“. Tohoto cíle chtěl spolek dosahovat udržováním a šířením sionistických myšlenek, pořádáním schůzí k projednávání sionistických záležitostí, pořádáním přednášek, diskusních večerů a slavností. Měl se zasloužit také o distribuci sionistických spisů, šíření znalostí hebrejského jazyka a literatury a židovské historie. Usiloval rovněž o výchovu mládeže v židovském duchu.¹⁵²

Členem spolku se mohl stát každý Žid (muž i žena), který dosáhl plnoletosti. Osoby, které spolku darovaly jednorázový příspěvek 50 K, mohly být výborem prohlášeny za dárci¹⁵³ spolku. Valná hromada jmenovala na žádost výboru jako čestné členy¹⁵⁴ osoby, které se významně zasloužily o propagaci účelu spolku. Hlasovací právo neměli však ani dárci, ani čestní členové, ale týkalo se pouze členů řádných.¹⁵⁵ Ti mohli hlasovat na valné hromadě, která se konala každoročně,¹⁵⁶ pokud byla přítomna alespoň jedna třetina členů spolku. Valná hromada měla nejvyšší pravomoc ve všech záležitostech spolku. Rozhodovala o volbě výboru a dvou pokladních spolku, stanovení členských příspěvků, udělení absolutoria a jmenování čestných členů. Rozhodovala také o provádění změny stanov a odvolání proti zamítnutí přijetí nebo vyloučení člena výborem. Schvalovala každý výdaj přesahujícího částku 200 K. Valná

---

¹⁴⁹ Židovský lidový spolek Sion

¹⁵⁰ ZAO, ZVIS Opava, kart. 1402, sig. 16292/1908, č.j. 16293.

¹⁵¹ ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385, č.j. 6603.

¹⁵² Tamtéž, viz. příložené stanovы spolku zasláné Zemské vládě slezské 23. května 1908.

¹⁵³ stiftern

¹⁵⁴ ehrenmitgliedern

¹⁵⁵ ordentliche Mitglied

¹⁵⁶ Dle stanov bylo možné svolat i mimořádnou Valnou hromadu.

hromada se usnášela nadpoloviční většinou přítomných členů, v případě rovnosti hlasů měl rozhodnout předseda.¹⁵⁷

Druhým orgánem spolku byl výbor. Ten projednával veškeré záležitosti spolku, které nebyly vyhrazeny valné hromadě. Výbor měl povinnost uspořádat od května do června alespoň jeden přednáškový večer. Výbor se skládal z předsedy, místopředsedy, tajemníka, pokladníka, knihovníka a tří členů poradního sboru. Funkční období bylo stanoveno na jeden rok. Schůze výboru svolával předseda a konaly se alespoň jednou měsíčně. Výbor se mohl usnášet za přítomnosti alespoň pěti členů. Hlasování se opět řídilo nadpoloviční většinou, v případě rovnosti hlasů rozhodoval předseda. Výbor byl povinen na konci každého roku vypracovat písemnou zprávu.¹⁵⁸

O zrušení spolku mohla rozhodnout pouze valná hromada za účasti 3/4 členů, která byla za tímto účelem svolána a na níž hlasovaly 4/5 přítomných členů. Hlasovací právo však měli pouze ti členové, kteří byli v době hlasování členy spolku alespoň jeden rok a hradili včas své členské příspěvky. Pokud by počet členů klesl pod deset, měl být spolek považován za zrušený. V případě rozpuštění spolku měl být darován celý majetek Sionistickému spolku pro kolonizaci Palestiny a Sýrie ve Vídni.¹⁵⁹

V roce 1923 čítal spolek 70 členů,¹⁶⁰ zápisy pro další léta obsahují bohužel přesné počty členů spolku neuvádějí. Spolek za dobu svého třicetiletého fungování uspořádal množství přednášek věnovaných tématům historie Židů, jejich kultury i sionistickému hnutí. Tyto přednášky byly pronášeny zprvu v sále Orfea, později v Židovském domě. V roce 1925 se v Novém Bohumíně konaly dvě přednášky vídeňského profesora Arthura Freuda na téma „Osudná hodina Židů“ a „Vybudování Palestiny“.¹⁶¹ O tématech týkajících se sionismu také často přednášeli řečníci z nedaleké Moravské Ostravy. Na půdě spolku vystoupili řečníci přímo z Nového Bohumína, Prahy, Bratislavy a Mukačeva.¹⁶² Poslední přednáška spolku „*Palestinské krajiny v nejnovějších světelných obrazech*“ se konala 22. června 1938 v Židovském domě.¹⁶³ Spolek nepodal oznámení ve smyslu § 2, odstavce 2 dekretu prezidenta republiky ze dne 25. září, čís. 81 Sb. a 27. února 1946 byl z katastru spolků vymazán.¹⁶⁴ Dle uvedeného zákona byly

---

¹⁵⁷ tamtéž

¹⁵⁸ tamtéž

¹⁵⁹ tamtéž

¹⁶⁰ ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385, Zpráva šetření ze dne 4. srpna 1923

¹⁶¹ ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385, čj. I-4066/1925, I-899/1925.

¹⁶² tamtéž

¹⁶³ ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385, I-10/385.

¹⁶⁴ ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385, čj. I/2-15822.

veškeré spolky zapsané na katastru povinny oznámit obnovení spolkové činnosti a to nejpozději do dvou měsíců poté, co dekret nabude účinnosti.¹⁶⁵

3.2 Israelitischer Frauen-Wohltätigkeitsverein für den Sprengel der Kulturgemeinde Oderberg Bahnhof

Druhý spolek vytvořený v Novém Bohumíně nesl název „*Israelitischer Frauen-Wohltätigkeitsverein für den Sprengel der Kulturgemeinde Oderberg Bahnhof*“¹⁶⁶. Spolek byl schválen Zemskou vládou slezskou v Opavě dne 31. 8. 1910. Předsedkyní spolku se stala paní Charlotte Zankerová, manželka hostinského v Bohumíně-nádraží.¹⁶⁷ Paní Zankerová zůstala předsedkyní jmenovaného spolku po celou dobu jeho existence.¹⁶⁸ Ve funkci místopředsedkyně působily postupně Olga Haasová, Fanny Taubesová a ve dvou funkčních obdobích Rosa Kohnová.¹⁶⁹ Spolek měl v roce svého založení 48 členek.¹⁷⁰

Dle stanov byla účelem tohoto spolku podpora chudých Židů žijících v okrese náboženské komunity Bohumín-nádraží a podpora vzdělávání chudých dívek, jejichž rodiče byli členy náboženské komunity. Spolek měl poskytovat příspěvky chudým nevěstám, účastnit se ošetřování, pohřební péče a pohřbů, které prováděli dobrovolní členové spolku nebo zdravotní sestry jmenované spolkem. Podpora se měřila podle stupně potřeby, způsobilosti, věku a postižení osoby v nouzi. Prostředky sružení potřebné pro tento účel byly získávány prostřednictvím pravidelných příspěvků současných a podporujících členů, prostřednictvím dobrovolných darů spolku a pořádáním představení, přednášek, festivalů a úředně schválených sbírek.¹⁷¹

Řádnými členkami spolku se mohly stát ženy, které se do spolku přihlásily a zaplatily vstupní poplatek 2 K, dále se zavázaly platit měsíční poplatek 50 haléřů. Podpůrnými členkami spolu¹⁷² byly ty, které platily ročně 4 K. Zakládající členky byly ty, které přispěly spolku alespoň 100 K. Ty požívaly práv řádných členů za předpokladu, že platily měsíční příspěvek. Čestnými členy byli ti, kteří byli navrženi valnou hromadou za zásluhy o sružení nebo za filantropickou činnost. Tito členové požívali práv řádných nebo zakládajících členů, aniž by byli vázáni povinnostmi. Každý člen spolku měl aktivní i pasivní volební právo, pouze pokud

---

¹⁶⁵ 81/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o některých opatřeních v oboru spolkovém. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-81>

¹⁶⁶ Izraelský ženský dobročinný spolek v Novém Bohumíně

¹⁶⁷ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, č.j. X-1658/1.

¹⁶⁸ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, např. I-387/2, I-2372, I-1911.

¹⁶⁹ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, č.j. -1387/2, I-1871/I, I-1911/I, I-2499/3.

¹⁷⁰ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, č.j. 18069.

¹⁷¹ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, Stanovy spolku zaslané Zemské vládě slezské 15. června 1910.

¹⁷² untersützende

neprispíval více než 6 měsíců, mohl být jeho hlas prohlášen za propadlý. Vedení spolku tvořila ředitelka, její zástupci, pokladní, první a druhý tajemník tvořící radu, a nakonec deset členů výboru. Výbor byl posílen radou dvou pánů, kterou tvořil příslušný vedoucí bohoslužby nebo jeho zástupce a příslušný rabín. Tito pánové však měli pouze poradní hlas. Povinností každého člena představenstva a výboru bylo iniciovat potřebné kroky k získávání nových členů pro spolek, prosazovat v co největší míře zájmy spolku, vyhledávat chudé a účastnit se pravidelných schůzí. Výbor se scházel každý měsíc a rozhodoval o běžných výdajích. Měl také právo přijmout nebo odmítnout členy bez udání důvodů. Výbor byl usnášeníschopný, pokud bylo přítomno osm hlasujících členů a usnášel se nadpoloviční většinou hlasů. V případě rovnosti hlasů rozhodoval předseda. Na každé zasedání musel být pozván poradní sbor valná hromada. Ten se skládal ze všech členů s hlasovacím právem. Valná hromada přijímala účetní závěrku, přezkoumávala roční účetní závěrky dvou auditorů zvolených z jejich řad nominací a udělovala absolutorium. Každé tři roky se konala nová volba vedení sdružení. Volba se prováděla písemně pomocí hlasovacích lístků. V případě rozpuštění spolku měl být stávající majetek spolku darován izraelské náboženské obci ve stanici Bohumín na péči o chudé.¹⁷³

Od roku 1927 se Spolek scházel v Židovském domě. Po projednávání spolkových záležitostí byla valná hromada často ukončována přednáškami věnovanými nejčastěji literárním tématům či židovskému životu v Palestině a židovským ženám.¹⁷⁴ Spolek nepodal oznámení ve smyslu § 2, odstavce 2 dekretu prezidenta republiky ze dne dvacátého pátého září 1945, čís. 81 Sb. a 27. února 1946 z katastru spolků vymazán.¹⁷⁵

3.3 Jüdische Kreisarmenkassa

Stanovy třetího bohumínského spolku „Jüdische Kreisarmenkassa“¹⁷⁶ byly schváleny 26. 7. 1913.¹⁷⁷ Cílem spolku bylo poskytovat účinnou podporu chudým a bojovat proti šíření chudoby. Prostředky k dosažení tohoto cíle byly: zaměstnávat místní chudé v místě jejich bydliště a v případě potřeby je podporovat finančními granty zahrnujícími pomoc komunálním chudým, podpora chudých migrantů v sídle okresní pokladny, přidělení na místo výkonu práce nebo doložení pracovní příležitosti, převoz chudých migrantů nejkratší cestou domů a proplacení nákladů na cestu až do nejbližší okresní pokladny.¹⁷⁸ K tomuto účelu získával spolek

---

¹⁷³ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, Stanovy spolku zaslané Zemské vládě slezské 15. června 1910.

¹⁷⁴ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, I-2633, I-710, I-10/47, I-10/29.

¹⁷⁵ ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422, čj. I/2-15.905.

¹⁷⁶ Židovská okresní charita

¹⁷⁷ ZAO, ZVIS, kart. 4743, sign. XII-2825, čj. X-1778.

¹⁷⁸ Tamtéž, Stanovy spolku doručené Slezské zemské vládě 29. května 1913.

prostředky jednak ze členských příspěvků, dále pak z dědictví a darů spolku a také od Židovské ústředny pro péči o potulné chudé v Rakousku.¹⁷⁹

Členové spolku se dělili na řádné a mimořádné. Řádnými členy byla každá náboženská obec v působnosti okresního chudinského fondu, která se zavazovala odvádět okresnímu chudinskému fondu pro účely migrující chudiny 2 K na osobu na daňového poplatníka nebo alespoň 2 % ze svých celkových příjmů. Mimořádným členem byl každý jednotlivec, který měl bydliště v náboženské obci v peněžním okrsku a platil roční příspěvek ve výši nejméně 20 K do okresního chudinského fondu.¹⁸⁰

Výbor spolku byl tvořen pěti členy volenými členskou základnou na dobu tří let, z nichž tři museli mít bydliště v sídle okresního chudinského fondu. Výbor řídil činnost spolku, jmenoval funkcionáře a na výroční valné hromadě ústřední kanceláře ze svých členů jmenoval delegáta a jeho zástupce. Ze svých členů volil také předsedu, tajemníka, pokladníka a zástupce. Výbor byl usnášeníschopný za přítomnosti alespoň tří jeho členů. Rozhodoval prostou většinou hlasů, v případě rovnosti hlasů měl rozhodnout předseda. V naléhavých případech mohl předseda nebo jeho zástupce učinit usnesení výboru písemným hlasováním mezi členy výboru, přičemž rozhodovala prostá většina. Každý rok v prvním kalendářním čtvrtletí se konala valná hromada, na kterou museli být řádní i mimořádní členové pozváni písemně alespoň čtrnáct dnů předem. Valná hromada přijímala výroční zprávu výboru, pokladní zprávu, revizní zprávu, a absolutorium, volila členy výboru, rozhodce a revizory, rozhodovala o žádostech o změnu stanov a o žádostech členů, které bylo třeba registrovat písemně minimálně osm dní předem. Každý řádný člen byl zastoupen ve spolkové schůzi prostřednictvím legitimního delegáta, k němuž mohl být doplněn náhradník za každých započatých 100 K. Mimořádní členové měli pouze poradní hlasy.¹⁸¹

V případě zániku spolku měl majetek připadnout židovské náboženské obci, ve které sídlí okresní chudinská pokladna. Výkonná rada této náboženské obce měla stávající majetek rozdělit přispívajícím náboženským komunitám v souladu s ročními příspěvky odváděnými těmito náboženskými komunitami.¹⁸²

Spolek se pro nedostatečný počet členů rozešel již v roce 1915. Předsedkyní spolku byla manželka bohumínského rabína Fanny Friedigerová. Oznamení se o rozejití spolku v úředním

---

¹⁷⁹ Jüdische Zentralstelle für Wanderarmenführersorge in Osterreich

¹⁸⁰ ZAO, ZVIS, kart. 4743, sign. XII-2825, Stanovy spolku doručené Slezské zemské vládě 29. května 1913.

¹⁸¹ Tamtéž, Stanovy spolku doručené Slezské zemské vládě 29. května 1913.

¹⁸² Tamtéž.

věstníku¹⁸³ bylo tedy uloženo poslední místopředsedkyni, paní Marii Pomerancové.¹⁸⁴ Rozejtí se spolku bylo na žádost Policejního ředitelství v Moravské Ostravě uveřejněno v čísle 33 Úředního věstníku ze dne 6. září 1925.¹⁸⁵ V říjnu téhož roku byl spolek vymazán ze spolkového katastru.¹⁸⁶

3.4 Izraelitischer Krankenpflege-Verein Bikur cholim

Další bohumínský spolek „*Izraelitischer Krankenpflege-Verein*“¹⁸⁷ *Bikur cholim*“ byl schválen Zemskou vládou v Opavě 10.3. 1914.¹⁸⁸ Cílem spolku byla návštěva nemocných souvěrců, pomoc nemocným poskytnutím finanční podpory, léků a nezbytného lékařského ošetření. V noci měli členové spolku držet stráž u lůžka nemocných.¹⁸⁹

Řádnými členy se mohli stát ti, kteří se zavázali platit čtvrtletní příspěvek ve výši 1 K. Jako takoví mohli do sdružení patřit pouze bezúhonní členové izraelské kultovní komunity v Bohumíně-nádraží starší dvaceti let. Řádné členy přijímalo představenstvo spolku, které nebylo povinno zdůvodňovat případné odmítnutí. Podpůrným členem se stával ten, kdo vložil minimální roční příspěvek 2 K. Za zakladatele spolek jmenoval lidi, kteří vložili jednorázový příspěvek 50 K. Sdružení jmenovalo čestnými členy osoby, které se zvláštním způsobem zasloužily o propagaci jeho cílů.¹⁹⁰

Každý člen měl právo v případě potřeby požadovat veškerou podporu uvedenou ve statutu, mohl také předkládat návrhy valné hromadě. Každý člen měl právo volit. Každý řádný člen byl povinen platit zákonné příspěvky, bdít nad nemocným členem (pokud byla nemoc prohlášena za nenakažlivou), podřídit se všem žádostem představenstva pro účely spolku, v každém ohledu chránit důstojnost spolku a podle možností prosazovat jeho zájmy. Prostředky na realizaci cílů spolku byly obstarávány prostřednictvím příspěvků členů, prostřednictvím kompenzačního poplatku 1 až 5 K, který museli členové platit za každou noční hlídku nekonanou osobně, prostřednictvím darů a dědictví a vstupních poplatků, jejichž výše dosahovala v době založení 1 K. Vstupné pro ty, kteří se připojí později určovala výkonná rada.¹⁹¹

---

¹⁸³ Dle ustanovení 526 spolkového zákona musela být oznámení o rozejtí spolků uveřejňována ve Věstníku zemské správy politické v Opavě.

¹⁸⁴ ZAO, PŘMO, kart. 1110, sign. 1433/1, čj. 1425/1.

¹⁸⁵ Tamtéž, čj. 1040/2.

¹⁸⁶ Tamtéž, čj. XII-2825.

¹⁸⁷ Izraelský ošetřovatelský spolek

¹⁸⁸ ZAO, ZVIS, kart. 4692, sign. X-995.

¹⁸⁹ ZAO, PŘMO, kart. 1110, sign. 1439, Stanovy spolku.

¹⁹⁰ tamtéž

¹⁹¹ tamtéž

Orgány spolku byly valná hromada a představenstvo. Valná hromada volila výbor o 12 členech na dobu 3 let relativní většinou přítomných a odevzdáním hlasovacích lístků k řízení a správě záležitostí spolku. V případě nerozhodného výsledku rozhodoval los. Členové výboru volili ze svého středu poměrnou většinou přítomných užší radu, která se skládala z předsedy, místopředsedy, pokladníka, tajemníka a zástupce tajemníka. Výbor byl posílen o poradní sbor dvou pánů, složený z příslušného rabína a člena kulturního výboru. Oba tito pánové měli křeslo a hlasovací právo. Dále byli jmenováni dva revizoři. Všechny funkce byly neplacené.¹⁹² Prvním předsedou spolku byl pan Heřmann Immerglück, hostinský v Bohumíně.¹⁹³ Valné hromady spolku se konaly v místnosti Josefa Zankera.¹⁹⁴ Spolek nepodal oznámení ve smyslu § 2, odstavce 2 dekretu prezidenta republiky ze dne dvacátého pátého září 1945, čís. 81 Sb. a byl 27. února 1946 z katastru spolků vymazán.¹⁹⁵

3.5 Literaturverein jüdischer Madchen

Spolek „*Literaturverein jüdischer Madchen*“¹⁹⁶ si kladl za cíl kultivovat židovskou a obecnou historii a literaturu, hebrejský jazyk a židovský společenský život. Tohoto účelu měl dosahovat prostřednictvím přednášek a diskusních večerů, společenských setkání a výletů a vybudováním knihovny. Stanovy spolku byly Zemskou vládou v Opavě schváleny dne devátého ledna. 1914.¹⁹⁷ K ustavující valné hromadě spolku však nakonec nedošlo, takže spolek nakonec založen nebyl.¹⁹⁸ Proponentkou spolku byla manželka bohumínského rabína Fanny Friedigerová. Dne 16. 4. 1924 byl spolek vymazán ze spolkového katastru.¹⁹⁹

3.6 Jüdisches Haus

Josef Kippel a Josef Tobčan ohlásili podáním došlým zemské vládě 1. června 1922 jimi zamyšlené založení spolku. Spolek nesl název „*Jüdisches Haus*“²⁰⁰ v Bohumíně a měl sídlo v Bohumíně Nádraží Šunychlu. Stanovy spolku byly schváleny Zemskou správou politickou v Opavě dne 7. června 1922. Předsedou se stal pan Josef Zanker.²⁰¹

---

¹⁹² tamtéž

¹⁹³ Tamtéž, X-995.

¹⁹⁴ Tamtéž, I-2395.

¹⁹⁵ Tamtéž, čj. I/2-15.910.

¹⁹⁶ Lietrární spolek židovských dívek

¹⁹⁷ ZAO, PŘMO, kart. 1110, sign. 1435, čj. X-3339.

¹⁹⁸ Tamtéž, čj. 1064.

¹⁹⁹ Tamtéž, čj. XII-1465.

²⁰⁰ Židovský dům

²⁰¹ ZAO, PŘMO, kart. 1117, sig. 1571, čj. XII-1968.

Účelem spolku byla výstavba domu na pozemku zpřístupněnému Židovské obci Bohumín-nádraží, další užívání a správa tohoto domu. Jüdisches Haus měl sloužit k umístění oficiálních prostorů židovské obce. Měl tvořit centrum židovského obyvatelstva Bohumína a okolí, podporovat společenský a vědecký život pořizováním židovských vzdělávacích prostředků, uchováváním sbírek, pořádáním přednášek, výstav a slavností. Sdružení mělo být oprávněno zřídit bufet při akcích a setkáních v klubovně a zajistit občerstvení. Prostředky spolek získával z příspěvků členů, užítku plynoucích z domu, darů a půjček. Členové spolku se dělili na členy řádné, zakladatele a dárce.²⁰²

Řádným členem se mohl stát každý Žid se zákonnými právy, a to bez ohledu na pohlaví, dále právnické osoby a korporace, pokud zaplatili jednorázový vstupní poplatek a roční členský příspěvek, jehož výši každoročně stanovovala řádná valná hromada. Vstup byl možný prostřednictvím registrace u výboru klubu, tento výbor měl však právo odmítnout vstup bez udání důvodů. Zakladateli byly osoby, které přispěly spolku darem ve výši alespoň 1000 Kč a prvními zakladateli byli ti, kteří spolku věnovali dar ve výši alespoň 5000 Kč. Řádní členové měli pasivní i aktivní volební právo, právo navštěvovat prostory spolku, účastnit se jednání spolku a podílet se na rozhodování o záležitostech spolku předložených k projednání, podávat návrhy a interpelace. Dárci a zakladatelé požívali všech členských práv.²⁰³

Vystoupení ze sdružení se dělo písemným prohlášením představenstvu, úmrtím člena či rozhodnutím výboru. Ve všech případech bylo však nutné uhradit členský příspěvek na aktuální rok. Člen dotčený rozhodnutím výboru o vyloučení ze spolku měl právo podat odvolání k nejbližší řádné schůzi spolku, které muselo být předloženo písemně představenstvu spolku do čtrnácti dnů od písemného oznámení usnesení. O záležitosti spolku se staralo shromáždění spolku, a spolkový výbor. Valné shromáždění se scházelo alespoň jednou ročně, volilo šest členů výboru a dva náhradníky. Rozhodovalo prostou většinou hlasů, v případě rovnosti hlasů rozhodoval předseda. V jeho kompetenci bylo rozhodování o návrzích výboru, návrzích členů, změně stanov, zrušení spolku a jednání o spolkovém majetku. Výbor spolku byl složen z dvanácti členů a čtyř náhradníků. Z nich bylo šest členů výboru a dva náhradníci voleni z členů výboru absolutní většinou hlasů a dalších šest členů výboru a dva náhradníky vysílala náboženská obec v Novém Bohumíně ze svého výboru. Funkční období výboru bylo stanoveno na čtyři roky, výbor se scházel nejméně jednou měsíčně a řešil ty záležitosti, které nebyly výlučně přikázány valnému shromáždění. Výbor byl schopen usnášet se za přítomnosti nejméně sedmi členů včetně předsedy a usnášel se prostou většinou hlasů. Spory mezi členy spolku řešil

---

²⁰² ZAO, PŘMO, kart. 1117, sig. 1571, Stanovy spolku.

²⁰³ tamtéž

rozhodčí soud. V případě zrušení spolku mělo jeho jmění připadnout Židovské náboženské obci v Novém Bohumíně.²⁰⁴ Spolek se do zbudování Židovského domu scházel v restauraci pana Josefa Zankera.²⁰⁵ K vybudování Židovského domu došlo nejpozději roku 1927, po jeho zbudování se schůze a přednášky konaly zde.²⁰⁶

Po projednání na valné hromadě změnil spolek 26. 5. 1931 svůj název na „*Spolek Židovský dům v Novém Bohumíně*“. K tomuto datu došlo také ke změně stanov. Zakladateli spolku se nyní mohli stát ti, kteří platili jen 2 500 Kč (oproti původním 5 000 Kč).²⁰⁷ Spolek se scházel až do roku 1938.²⁰⁸

Přednosta židovské obce v Novém Bohumíně 25. ledna 1948 oznámil, že Spolek Židovská náboženská obec v Novém Bohumíně se stal právním nástupcem spolku Židovský dům v Bohumíně. K majetku spolku patřil dům čp. 620 v Bohumíně, který se měl prodat. Spolek Židovský dům v Novém Bohumíně nepodal oznámení ve smyslu § 2, odstavce 2 dekretu prezidenta republiky, a tudíž došlo k jeho zániku.²⁰⁹

3.7 Sdružení židovské mládeže Tchelet-Lawan v Novém Bohumíně

Spolek „*Sdružení židovské mládeže Tchelet-Lawan*“ byl schválen Zemskou správou politickou dne 27. 7. 1926.²¹⁰ Spolek byl ustanoven za účelem „*výchovy židovské mládeže k tělesnému, duševnímu a mravnému zdraví; židovsky uvědomělému pokolení.*“ Měl pořádat výlety, přednášky a kurzy a zprostředkovávat židovské kulturní hodnoty. Spolek měl být nepolitický a měl sloužit pouze ke kulturním a humanitárním účelům.²¹¹ Po svém ustanovení spolek nevyvíjel žádnou činnost, proto byl dne 7. května se souhlasem proponentů spolku Josefa Zankera, Josefa Tobiase a Alfreda Müllera ze spolkového rejstříku vymazán.²¹²

3.8 Všesvětová socialistická židovská dělnická strana Poale Zion

Stanovy spolku „*Všesvětová socialistická židovská dělnická strana Poale Zion*“ byly schváleny Zemskou správou politickou v Opavě dne 23. 10. 1919. Zakladatelem spolku byl Heřman Kippel.²¹³ Stanovy spolku vylučovaly jeho politické směřování. Spolek si kladl za cíl

---

²⁰⁴ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, Stanovy spolku zaslané Zemské vládě 1. června 1922.

²⁰⁵ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, I-2199.

²⁰⁶ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, I-141.

²⁰⁷ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, č. I-11/65.

²⁰⁸ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, č., I-1359.

²⁰⁹ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, čj. I/2-15939.

²¹⁰ ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010, čj. I-3937.

²¹¹ Tamtéž, Stanovy spolku, čj. XII-1579.

²¹² ZAO, ZVIS Opava, kart. 4772, sig. XII-1398, čj. 2264.

²¹³ ZAO, ZVIS Opava, kart. 4738, sign. XII-1464, čj. XII. 1191.

zajistit a podporovat všechny duševní i hmotné zájmy svých členů, povznést vědomí pospolitosti u židovských dělníků a zřízců a podporovat zároveň osídlení Palestiny příslušníky židovského národa. Svých cílů se spolek snažil dosahovat podporováním snahy svých členů k docílení příznivých pracovních podmínek, udílením dobrovolných příspěvků, bezplatným zprostředkováním práce, vyučováním a přednáškovou činností. Členové spolku se dělili na řádné a přispívající. Mezi přispívající členy patřili ti, kteří podporovali činnost spolku vyučováním, přednáškami či hmotnými prostředky. Volební právo aktivní i pasivní měli pouze řádní členové, kteří byli povinni platit vstupní příspěvek a měsíční příspěvky. Orgány spolku byla valná hromada a výbor. Valné hromady se mohli účastnit všichni řádní členové. Rozhodovala o schválení zpráv o rozkvětu spolku za dané období, volbě výboru a revizorů pokladny, změně stanov a vyloučení členů. Výbor byl složen z předsedy, který spolek zastupoval navenek, místopředsedy, dvou zastupitelů, pokladníka, knihovníka, novináře a sedmi přisedících. Mohl se usnášet za přítomnosti minimálně pěti členů, pokud nebyli přítomni předseda i místopředseda, volil si výbor předsedu prozatímního. Dozor nad spolkovým majetkem vykonávali dva revizoři. Při rozepřích mezi členy rozhodoval rozhodčí soud. Veškerí funkcionáři byli voleni na dobu jednoho roku. Při rozpuštění spolku mělo spolkové jmění připadnout spolku Poale Zion v Praze.²¹⁴

Bývalý místopředseda spolku Bedřich Teichner z Německé Lutyně oznámil dobrovolné rozejití spolku. Podle Teichnera se spolek rozešel již roku 1920, protože neměl žádné členy a nezanechal po sobě žádné jmění.²¹⁵ Rozejití bylo uveřejněno v úředním věstníku zemské správy politické v Opavě č. 24 ze dne 28. 6. 1924 na str. 529.²¹⁶ Spolek byl vymazán z katastru 14. října 1924.²¹⁷

3.9 Unie sionistů revisionistů

Stanovy spolku „*Unie sionistů revisionistů*“ byly schváleny Zemským úřadem v Brně 22. 6. 1935. Prvním předsedou spolku byl MUDr. Oskar Borger.²¹⁸ Zapisovatelem se stal knihkupec Alfred Müller.²¹⁹ Schůze valné hromady i přednášky věnované sionistickému hnutí a jeho cílům probíhaly v Židovském domě.²²⁰

---

²¹⁴ Tamtéž, Stanovy spolku X-1397.

²¹⁵ ZAO, PŘMO, kart. 1042, sign 677/2, čj. 1178.

²¹⁶ Tamtéž čj. 1178/3.

²¹⁷ Tamtéž, čj. XII-1464/1.

²¹⁸ ZAO, PŘMO, kart. 1107, sign. 1392/2, čj. 24.771/V-13.

²¹⁹ ZAO, PŘMO, kart. 1107, sign. 1392/2, č.j. I-2541-I.

²²⁰ ZAO, PŘMO, kart. 1107, sign. 1392/2, čj., 10/983.

Cílem spolku bylo podporovat právně zajištěné usídlení Židů v Palestině. Měl probouzet a udržovat při životě židovské vědomí národní a společenské sounáležitosti a propagovat židovskou kulturu a znalost hebrejštiny. Tohoto cíle spolek dosahoval sbírkami pro spolkové úkoly, přednáškami, diskusemi, schůzemi a udržováním knihoven. Členem spolku se mohl stát každý Žid, který byl přijat výborem a platil členské příspěvky. Orgány spolku byly výbor a valná hromada, která se konala minimálně jednou ročně. Valné hromady se mohli účastnit všichni členové spolku. Jejím úkolem bylo udělovat absolutorium, volit výbor, revizory účtů a pět až deset smířčích soudců. Určovala také členský příspěvek a rozhodovala o změně stanov. Výbor se skládal z pěti až patnácti členů a volil ze svého středu jednoho až dva náměstky, pokladníka, jednatele a další funkcionáře. Výbor měl dbát o propagaci snah spolku, spravovat jmění spolku a usilovat o spolkové cíle. Mohl se usnášet za přítomnosti minimálně poloviny členů výboru a rozhodoval většinou hlasů, při rovnosti hlasů bylo rozhodnutí na předsedovi. Povinnostmi členů bylo platit příspěvek a podporovat práci spolku, směli se účastnit všech schůzí valné hromady a nahlížet do spolkových knih. Spolek nabýval jmění z pravidelných příspěvků svých členů a mimořádných darů. Na správu financí dohlíželi dva revizoři. O sporech členů rozhodoval rozhodčí soud. V případě rozpuštění spolku měla o spolkovém jmění rozhodnout valná hromada, pokud by se tak nestalo mělo jmění připadnout židovskému národnímu fondu v Praze.²²¹ Spolek nepodal oznámení ve smyslu § 2, odstavce 2 dekretu prezidenta republiky ze dne 25. září 1945, čís. 81 Sb. a byl 27. února 1946 z katastru spolků vymazán.²²²

---

²²¹ ZAO, ZNV, exp. Ostrava, kart. 230, inv. č. 327, Stanovy spolku odeslané zemskému úřadu v Brně 6. června 1935.

²²² ZAO, PŘMO, kart. 1107, sign. 1392/2, čj. I2/15826.

4 Druhá světová válka

4.1 Polský zábor

Jak bylo již zmíněno, na Bohumínsku bylo značné procento židovského obyvatelstva součástí silné německé menšiny. Vysoký počet německého obyvatelstva se stal také významnou záminkou chystané nacistické okupace Bohumínska. Plánovanou německou invazi však předstihl polský zábor. Mezi druhým a jedenáctým říjnem došlo k záboru slezského pohraničí. V oblasti Bohumínska přitom polská menšina dosahovala pouze okolo 8 %. Bohumín se jakožto součást polského státu takto vyhnul údělu pomnichovského záboru Československa a místní Židé byli prozatím uchráněni před nacistickou perzekucí.²²³

Polské obsazení Nového Bohumína líčí ve svých vzpomínkách přeživší holokaustu Mimi Glueckstein pocházející z tohoto města: „*V časných ranních hodinách 9. října 1938 polská vojska vstoupila do Nového Bohumína. Byla jsem mladá a nechápala, co polský zábor mého města bude znamenat pro budoucnost. V té době jsem pracovala v otcově klenotnictví. Dávala jsem se na přicházející polské vojáky. Měli na sobě čepice a uniformy z tkaniny olivové barvy a černé boty. Nevystavovali na odiv kulometry nebo jiné zbraně. Poláci se chovali k lidem z Nového Bohumína zdvořile. A vesele utráceli peníze v obchodech. Obsloužila jsem několik polských vojáků, kteří si přišli do klenotnictví mého otce koupit hodinky.*“²²⁴

4.2 Německý zábor

Důsledky polské anexe Bohumína, které Mimi zmiňuje, se bohužel v nacistickém jednání s místními obyvateli projevily velmi brzo po vypuknutí druhé světové války a německém obsazení Polska. Těšínský kraj spadal pod vládní okres Katowice a Slezskou provincii vytvořenou v rámci Polska. Krajská služba Gestapa vzala osud místního židovstva do vlastních rukou. Již mezi obdobím od prosince 1939 do dubna 1940 byla většina bohumínských Židů transportována, přestože nadřízená služebna v Katovicích začala transporty oficiálně provádět až v polovině roku 1940. První transport bohumínských Židů proběhl 27. října 1939. Z Židů přítomných v Bohumíně bylo zatčeno, a tajné státní policii v Karvině předáno, osmdesát pět mužů ve věku mezi čtrnácti a šedesáti lety.²²⁵ Následoval transport 21. listopadu 1939, do kterého nastoupilo dalších sedmdesát Židů z Bohumína. Jmenné seznamy těchto transportů se

²²³ DEMEL, Jiří. Zánik židovské komunity na Bohumínsku, s. 14.

²²⁴ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína, Československo: Mladá žena, která přežila holokaust. Příběh Mimi Rubin 1938-1945. Bohumín: Občanské sdružení Maryška, 2015. s. 7.

²²⁵ Seznam transportovaných z Nového Bohumína ze dne 27. 10. 1939 viz. Příloha práce č.?

dochovaly ve Státním okresním archivu Karviná.²²⁶ Seznamy dalších transportů se již nedochovaly. Ještě na podzim roku 1939 došlo k vypálení synagogy v Novém Bohumíně.²²⁷ Tuto událost popisuje Mimi ve svých vzpomínkách: „Z okna jsem viděla oheň. Synagoga byla v plamenech. Bylo to 23. září 1939 a židé z Nového Bohumína slavili Roš ha-šana neboli židovský Nový rok. Němci věděli, že Roš ha-šana má pro židy zvláštní význam, proto úmyslně ten den zakládali požáry a ničili synagogy po celém Polsku.“²²⁸ Stavba byla požárem značně poškozena a v květnu 1940 došlo k její demolici.²²⁹

Židé na Bohumínsku byli vystaveni krutému vyhnání, které nemá srovnání ani s nacistickým Německem. Hitlerovo nařízení ze dne osmého října 1939, a z něj vyplývající správní uspořádání, zkomplikovalo kontrolu nacistických úřadů. Během odsunu Židů došlo již před odjezdem transportu k odtržení synů od matek. Muži byli jako první deportováni do obce Zawiercie ve středním Polsku a pověřeni stavbou koncentračního tábora. Ten nakonec nikdy vybudován nebyl a muži byli stejně jako jejich rodiny z Bohumína nakonec deportováni do Osvětimi. Jiří Demel uvádí, že bleskové a kruté vyhnání Židů zapříčinila také touha po majetku a závist německého obyvatelstva, které v předválečných letech nedosahovalo takového postavení jako místní Židé.²³⁰ O averzi vůči židovskému obyvatelstvu svědčí i fakt, že transport Židů vracejících se v dubnu 1940 z Niska nad Sánem zdržela při jeho příjezdu do Ostravy v Bohumíně skupina tamních německých žen. Tyto ženy se snažily chystanému návratu Židů do svých domovů zamezit. Oproti tomu byl v samotné Ostravě transport nadšeně vítán nejen židovskými rodinami, ale také některými místními Čechy.²³¹ Dohromady proběhlo šest transportů bohumínských Židů, k poslednímu z nich došlo 18. června 1940, po tomto datu zůstalo v Bohumíně z původních 362 (stav k říjnu 1939) pouze 26 starých a nemocných Židů.²³²

---

²²⁶ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, inv. č. 123, karton 14. Jmenné seznamy odtransportovaných Židů z města 1939.

²²⁷ SPYRA, Janusz. Židé ve Slezsku...s, 149.

²²⁸ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína

²²⁹ TEISTER, J.F. Od Boguna k Bohumínu... s. 217.

²³⁰ DEMEL, Jiří. Zánik židovské komunity na Bohumínsku, s. 14.

²³¹ BORÁK, Mečislav. První deportace evropských Židů: transporty do Niska nad Sanem (1939-1940). Přepřacované vydání knihy Transport do tmy. První deportace evropských Židů. 1. vyd. Ostrava, Moravskoslezský den 1994. Ostrava, Český svaz bojovníků za svobodu v nakladatelství Tilia 2009. s. 100-101.

²³² TEISTER, J.F. Od Boguna k Bohumínu..., s. 215.

5 Poválečný vývoj

Z matrik zemřelých se dozvídáme, že se po válce do Bohumína vrátila paní Arnoštka Tomášová²³³, která zemřela roku 1948. Na židovském hřbitově je pohřbená také Antonie Bratková, rozená Eichenbaumová, která zesnula 3. června 1968. Po válce došlo již 19. 8. 1945 k opětovnému zahájení činnosti židovské obce v Novém Bohumíně. Na základě voleb konaných o den dříve se stal předsedou obce pan Adolf Tyras, místopředsedou byl zvolen Ing. Leo Smetana. Zbývajícimi členy výboru byli Irma Jakuboviczová, Ilona Levkovičová, Josef Kornhauser a Julius Mayer.²³⁴

Někteří Židé jako Blanka a její sestra Mimi a Avraham Adolf Neiger se po válce do svého rodného města vrátili, ale zakrátko odcestovali do zahraničí. Někteří si po návratu do Bohumína změnili jména a své židovství nedávali příliš najevo. Jedná se například o Salomona Eichenbauma, který se přejmenoval jako Štěpán Doubek²³⁵ Atmosféru města po válce líčí spisovatelka a překladatelka deníku Mimi do češtiny Alena Mrázová: „*Taky jsem často slyšela útržky vět jako „bydlí v domě po Němcích“, „v baráku po židech, „stěhuje se do Západního Německa“ anebo „do Palestiny“ (což byla jistá stará paní Mrkvová, která se ale vůbec nejmenovala Mrkvová nýbrž Gottlieber, a vyprávěla mé babičce, že se díky pětihvězdičkovému koňaku zachránila před smrtí v době pandemie španělské chřipky...a pak zázrakem přežila ještě horší pohromu).*“²³⁶

Jsou známy jména některých bohumínských Židů, kteří válku přežili, ale do Bohumína se již nevrátili. Dr. Arthur Zanker (1890–1957) odešel do Velké Británie, kde působil jako pediatr a psychiatr, průkopník muzikoterapie, básník a spisovatel. Do Velké Británie odešel také filolog Hermann Hochfelder (1914-1991). Malíř Emanuel Bachrach-Barée zemřel v Německu (1863-1943), operní pěvkyně Rosa Adler v Argentině.²³⁷ Dále jsou uváděna jména: Alois Barber, Jakob Bribram, Frieda Hermann (roz. Grünhut), Hermann Hochfelder, Rosa Silberstein (roz. Bribram), Ignatz Tzeisler, Josef Weiner a jeho žena Stella (roz. Farber).²³⁸

---

²³³ Rozená Hornungová. Národní archiv České republiky. Matrika židovských náboženských obcí v českých zemích. Matrika úmrtí Nový Bohumín 1945-1949, s. 196.

²³⁴ SOKA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 313, karton 88. Židovská náboženská obec Nový Bohumín. č. j. 5663.

²³⁵ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína...s. 80.

²³⁶ PUSTÓWKA, Vladimír. Rozhovory Vladimíra Pustówky s osobnostmi spjatými s městem Bohumín. Bohumín: Bohumínský spolek Maryška, 2021, s. 61. Rozhovor s překladatelkou a spisovatelkou Alenou Mrázovou.

²³⁷ TEISTER, J.F. Od Boguna k Bohumínu... s. 216.

²³⁸ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína...s. 80.

5.1 Vrácení majetků

Brzy po válce byl židovský majetek předán Národní správě majetkových podstat v Ostravě. Úředník majetkových podstat se do Bohumína k převzetí majetků po židovských obyvatelích dostavil 27. září 1946.²³⁹ Místní národní výbor v Bohumíně vypracoval seznam národních správců, který zaslal Národní správě majetkových podstat v Moravské Ostravě. Ta souhlasila s tím, aby správa majetků zůstala v rukách osob, u kterých se předpokládá, že jako zákonní zástupci majetky obdrží. Ostatní ustanovení správci mohli nadále nájemné z objektů vybírat sami, ale o hospodaření museli vést záznamy a podléhali úřadovně v Moravské Ostravě. Za dodržování tohoto uspořádání jmenoval úřad v Ostravě tzv. podsprávce, kteří dohlíželi vždy na více objektů.²⁴⁰ Brzy se však ukázalo, že tato organizace nedokáže zajistit údržbu nemovitostí. Vlastníci domů byli většinou vzdálenými příbuznými původních majitelů a žili v zahraničí. Vyžadovali nájemné ze svých domů, ale nebyli schopni starat se o jejich údržbu. Stav domů se postupně zhoršoval a jejich nájemníci si chodili stěžovat na Místní Národní výbor. Dne 12. ledna 1949 došlo k založení Komunálních podniků města Bohumína. K původním třem podnikům (Stavební; Hotely, restaurace a hostince; Smíšený) přibyl v průběhu roku 1949 i podnik Bytová péče. Právě ten byl pověřen správou a údržbou konfiskovaných majetků. Podnik se snažil stav domů udržovat, trpěl však nedostatkem financí i materiálu. Komunální bytové podniky fungovaly do roku 1955, kdy byly nahrazeny Domovní správou, která byla přímo napojená na Místní národní výbor. Ta fungovala až do roku 1963.²⁴¹

5.2 Židovský hřbitov

Židovská část hřbitova v Bohumíně nebyla paradoxně nejvíce poničena během druhé světové války ani následujícího komunistického režimu, ale značné škody utrpěla až na počátku devadesátých let.²⁴² Válečné ničení se však hřbitovu zcela nevyhnulo, Židovská náboženská obec v Novém Bohumíně uvádí, že člen jejího výboru pan Josef Kornhauser byl „*svědkem nacistického řádění na židovském hřbitově*“. Obec po válce ve svém dopise Národnímu výboru v Novém Bohumíně ze dne 29. srpna 1945 žádala k vyzvání Němců k opravení hřbitova. Na hřbitově byla poškozena vrata a místnosti v márnici. Národní výbor odepsal pouze to, že „*nemá*

---

²³⁹ SOKA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 410, karton 142. Soupis židovského majetku, převedení do národní správy majetkových podstat. č.j. 656/46.

²⁴⁰ Ibid. čj. 1087/46.

²⁴¹ SOKA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 171, Demel, Jiří, JUDr.: Kronika Nový Bohumín 1945-1963 II. Zápisy pro léta 1945-1963. typ kroniky: obecní, místní označení: Bohumín, s. 3-6.

²⁴² MOTÝL, Ivan: Židovské hroby dál chátrají. Mladá fronta dne 16.8.2001.

námitek proti znovuzřízení židovského hřbitova“.²⁴³ Hřbitov se používal i po druhé světové válce, renovace se však dočkal až po roce 1997.

Parcela č. 297/1 tvořící levou část židovského hřbitova byla roku 1976 obcí prodána Městskému národnímu výboru v Bohumíně, město ji použilo k výstavbě garáží. Zavázal se také splnit požadavek vztahující se k oplocení a oddělení části užívané k pohřbívání od části, která měla být zastavěna.²⁴⁴

Po skončení druhé světové války zůstalo v koutě hřbitova 60 náhrobních desek. Dle vzpomínek pamětníků skončila až třetina z nich v základech okolních garáží. Z původních několika set židovských náhrobků se jich na hřbitově dochovalo třicet čtyři. Ostatní náhrobky se staly obětí poválečného ničení a krádeží na hřbitově. Po roce 1997 došlo k několika opravám hřbitova na náklady Židovské obce v Ostravě. Obec do oprav investovala téměř 200 000 korun, město Bohumín darovalo deset tisíc korun.²⁴⁵

Dne 1. 7. 2007 byl v Bohumíně hřbitov slavnostně otevřen. Tři roky před slavnostním otevřením našli bohumínští občané vedle řadových garáží několik desítek starých židovských náhrobků. Zásluhou ostravské židovské obce, Městského úřadu v Bohumíně²⁴⁶ a dobrovolnických prací na hřbitově, byly náhrobky opraveny a židovský hřbitov získal důstojnou podobu. Bohužel již dva týdny po slavnostním otevření hřbitova došlo k útoku vandalů, kteří vyvrtli a poničili dvacet pět náhrobků. Škoda byla židovskou obcí v Ostravě vyčíslena na 25 500 korun.²⁴⁷

5.3 Synagoga

Pozemek parcely, na kterém stávala synagoga, byl na žádost Městského národního výboru Bohumín z roku 1948 upraven jako veřejný park.²⁴⁸ Mezi lety 1950 a 1952 byl využíván konzervárnou Fruta Brno, později mezi lety 1952 a 1969 zde stávala budova dopravního střediska Československé automobilové dopravy. Mezitím již od roku 1954 přešel pozemek do vlastnictví městského národního výboru. Ten na něm v roce 1981 zahájil stavbu jeslí (dnes Mateřská škola Kulíšek č.p. 335).²⁴⁹

---

²⁴³ SOKA Karviná, Městský národní výbor Bohumín, inv. č. 612, karton 217. Znovuzřízení židovského hřbitova 1945. č.j. 5965.

²⁴⁴ SOKA Karviná, Městský národní výbor Bohumín, (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 401, karton 130. Kupní smlouvy na pozemky mezi Židovskou náboženskou obcí Ostrava a MěNV. Č.j.

²⁴⁵ GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína...s. 74.

²⁴⁶ Městský úřad přispěl částkou 10 000 korun.

²⁴⁷ FEJFAR, Vítězslav. Obnovený židovský hřbitov už zničili vandalové. Karvinský a havířovský deník. 17. 7. 2007.

²⁴⁸ SOKA Karviná, Městský národní výbor Bohumín, inv. č. 523, karton 199. Návrh na úpravu parku na pozemku Židovské náboženské obce (na místě bývalé židovské synagogy) 1948.

²⁴⁹ TEISTER, J.F. Od Boguna k Bohumínu... s. 217.

5.4 Židovský společenský dům

Národním správcem Židovského domu nacházejícího se na dnešní Žižkově ulici (č. p. 620) se po válce v červnu 1946 stal pozdější předseda obnovené bohumínské obce Adolf Tyras. Dům byl obci předán dvacátého devátého června 1946.²⁵⁰ Pan Tyras odjel roku 1946 z Bohumína a správcovství bylo dne prvního srpna 1946 předáno Josefu Kornhauserovi.²⁵¹ Dům byl od roku 1947 pronajímán a využíván Svazem Junáků v Novém Bohumíně. Dne třicátého června 1947 byl dům předán Židovské náboženské obci v Bohumíně.²⁵²

5.5 Památník

Jako vzpomínka na bohumínské Židy byl roku 2004 na náměstí Budoucnosti, nedaleko pozemku bývalé synagogy, odhalen Památník obětem holocaustu. Výstavba tohoto památníku stála město 160 tisíc korun.²⁵³ Z této části uhradila 54 300 Kč Židovská náboženská obec v Ostravě, která na rekonstrukci přispěla v rámci projektu Nadačního fondu obětem.²⁵⁴ Ke slavnostnímu odhalení památníku došlo dne 29. září 2004 v 15 hodin. Pietní akt spolupřátalo město Bohumín a Židovská náboženská obec Ostrava. V rámci programu byla recitována modlitba za mrtvé rabína Moše Chaima Kollera a dvě básně Jiřího Ortena. Odhalení památníku bylo zakončeno koncertem hebrejských a židovských písní ostravského sboru Adash, který proběhl v nedalekém sále Základní umělecké školy na Žižkově ulici, tedy v místech, kde dříve stával židovský společenský dům (č.p. 620). Kromě města Bohumín, zastoupeného starostou Petrem Víchou a místostarostkou Věrou Palkovou, se slavnostního aktu zúčastnili členové ostravské židovské obce s jejich tehdejší předsedou Petrem Bachrachem, členové terezínské iniciativy a ředitelka Nadačního fondu obětem holocaustu Jarmila Neumannová.²⁵⁵

Bohužel hned po dokončení stavby památníku v červenci došlo ještě před jeho slavnostnímu odhalení k poškození. Pachatelé tehdy rozmazali po vrchní mramorové desce hnědou barvu, čímž poničili české a hebrejské nápisy upomínající na židovské obyvatele města. Další útok byl spáchán 10. října 2004, kdy vandalové polili hnědou barvou židovskou hvězdu ochraničující pamětní desku. Oba případy byly nahlášeny policii, která je řešila jako trestný čin

---

²⁵⁰ SOKA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 412, karton 142. Konfiskace majetku Židovské náboženské obce. č.j. 383/46.

²⁵¹ Ibid. č.j. 1499/45.

²⁵² Ibid. č.j. 1558/47.

²⁵³ TEISTER, J.F. Od Boguna k Bohumínu... s. 215.

²⁵⁴ MD server-online [online]. Copyright © [cit. 16.04.2022]. Dostupné z: http://185.47.222.58/nfohwp/wp-content/uploads/vz_04_kor.pdf

²⁵⁵ BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník obětem holocaustu. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XIV/2004, č. 18, s. 1.

výtržnictví a poškozování cizích věcí.²⁵⁶ Třetí případ poškození pomníku byl již policii nahlášen jako antisemitský útok. Došlo k němu na Štědrý den téhož roku jako v případech předchozích incidentů. Útočníci vystříkali sprejem na mramorovou desku hákový kříž a nedokončený nápis „Židé d“. Ve všech třech případech nechalo město Bohumín na své náklady památníky vyčistit. Výsledná částka použitá na všechny tři opravy nepřesáhla částku deseti tisíc.²⁵⁷ Pachatele útoků se však dopadnout nepodařilo. Dnes jsou u památníku instalovány bezpečnostní kamery.

5.6 Příběh Jakuba Silbersteina

Titul „Spravedlivý mezi národy“²⁵⁸ byl po válce udělen in memoriam paní Janě Sudové, která během války žila v Bohumíně-Šunychlu. Paní Sudová ve svém domě v posledních třech měsících války ukrývala čtyři židovské vězně z Osvětimi, kterým se podařilo v lednu 1945 uniknout z pochodu smrti. Jakob Silberstein, jeden z mužů zachráněných bohumínskou rodačkou popisuje setkání s paní Sudovou takto: „*Ptala se, co jsme zač. Řekli jsme, že jsme partyzáni. Co jsme měli říct, že jsme utekli z Osvětimi? Pak řekla slova, která do smrti nezapomenu. Byla věřící a řekla, že v Písmu stojí, že když někdo přijde s žádostí o pomoc, musíme mu pomoci.*“²⁵⁹ Po skončení války Jakob zjistil, že paní Sudová od začátku věděla, že on a jeho přátelé jsou Židé. Jakoba Silbersteina odvěkli po skončení války z domu Rusi, kteří ho považovali za zrádce. Později se vše vysvětlilo, Jakoba přesto mrzelo, že se nestihl rozloučit.²⁶⁰

Silberstein se snažil po válce rodinu své zachránkyně vypátrat. To se mu nakonec díky článku v bohumínských novinách podařilo. Dne 26. července 2005 se Jakub Silberstein setkal s dcerou paní Sudové Annou Gerlovou. K setkání došlo na místě, kde stával dům, ve kterém s matkou bydlela. Anna měla v době Jakobova ukrývání tři roky. V květnu 2006 převzala v Izraeli v zastoupení své maminky titul „Spravedlivý mezi národy“.²⁶¹

---

²⁵⁶ BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník byl znovu poškozen. *Oko – Bohumínské městské noviny*, roč. XIV/2004, č. 19, s. 2.

²⁵⁷ BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník poškozen potřetí. *Oko – Bohumínské městské noviny*, roč. XV/2005, č. 1, s. 8.

²⁵⁸ Titul je udělován osobám nežidovského původu, které riskovali život při záchraně Židů před holokaustem.

²⁵⁹ Jakob Silberstein se po šedesáti letech setkal se svými zachránci | Ostrava. Český rozhlas Ostrava [online]. Copyright © 1997 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://ostrava.rozhlas.cz/jakob-silberstein-se-po-sedesati-letech-setkal-se-svymi-zachranci-7019513>

²⁶⁰ The Hollow Tree Trunk that Saved a Life is Brought to The Garden of the Righteous Among the Nations. Yad Vashem. The World Holocaust Remembrance Center | www.yadvashem.org | [online]. Copyright © 2022 Yad Vashem. The World Holocaust Remembrance Center [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.yadvashem.org/events/08-october-2007.html>

²⁶¹ KREJZEK, František: Pomohli jsme najít po šedesáti letech rodinu. *Oko – Bohumínské městské noviny*, roč. XV/2005, č. 15, s. 4.

Příběh Jakoba Silbersteina připomíná také torzo staré lípy ze Šunychlu, které se od října 2007 nachází v háji Spravedlivých mezi národy v jeruzalémském muzeu Yad Vashem. Tento strom zachránil Silbersteinovi život. Při kontrole členů hlídky SS vyskočil zadním oknem domu a ukryl se v jeho dutině, kde přečkal devět hodin. Silberstein se pokusil strom najít. Nalezl však již pouze torzo lípy, kterou nechal nový majitel pozemku pokácet. Toto torzo bylo přemístěno do Izraele a stalo se jedním z exponátů neživých věcí, které zachránily během holokaustu židovské životy.²⁶²

---

²⁶² KREJZEK, František: Strom ze Šunychlu doputoval do Jeruzaléma. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XVII/2007, č. 19, s. 10.

Závěr

V této práci jsem se pokusila o zachycení historie bohumínských Židů. Na území Bohumínska se Židé prokazatelně usídlovali již od konce sedmnáctého století. K rozmachu a značnému navýšení židovské populace došlo v důsledku zrušení zákona zakazujícího Židům usídlování v oblastech, kde se židovská populace dosud nevyskytovala, a zřízení důležitého železničního uzlu v Bohumíně-nádraží. Založení trati mělo vliv na rozvoj do té doby nevýznamné a řídké osídlené oblasti. Židé zakládali v Bohumíně četné průmyslové podniky, a jak je patrné z městské kroniky, vlastnily také velké množství obchodů. Někteří členové židovské populace působili i ve veřejných funkcích.

Jistá forma náboženského života zde probíhala již od sedmnáctého století, kdy se Židé scházeli k pravidelným modlitbám. Od roku 1893 příslušeli k Židovské náboženské obci v Moravské Ostravě, v jejímž rámci vytvořily roku 1897 vlastní spolek. Ten se zasloužil o vybudování místní synagogy i židovského hřbitova. Oslav ke zbudování synagogy se zúčastnili i rabíni okolních obcí. Díky stále vzrůstajícímu počtu souvěrců a finančním sporům s mateřskou obcí usilovali záhy místní Židé o založení vlastní obce. Toho nakonec dosáhli a roku 1910 založili vlastní obec se sídlem v Novém Bohumíně. Již před první světovou válkou vybudovali bohumínští Židé devět spolků sídlících v Novém Bohumíně. Tato obec čítala více než tisíc členů a zahrnovala Židy z komunity v Německé Lutyni, Bohumíně, Petřvaldu, Polské Lutyni, Pudlově, Rychvaldu, dnešním Novém Bohumíně, Skřečoni, Veřmovicích, Vrbici a Záblatí.

Rozmach židovské komunity byl tragicky ukončen druhou světovou válkou. Většina bohumínských Židů byla transportována již do dubna 1940. Po válce byla bohumínská židovská obec ještě krátkodobě obnovena. Dnes připomíná bohumínské Židy jejich bývalý hřbitov, na kterém došlo k pohřbům i po válce a který byl opraven Židovskou náboženskou obcí Ostrava a městem Bohumín. Zachována zůstala i budova bývalého Společenského domu, ve které dnes sídlí Základní umělecká škola. Roku 1940 město vybudovalo památník připomínající bohumínské Židy zavražděné v koncentračních táborech. Osudy bohumínských Židů zachycují a připomínají také vzpomínky bohumínské rodačky Mimi Glueckestein vydané jejím synem Fredem Glueckesteinem.

Seznam zdrojů:

Archivní materiály:

AMO, OÚ MO 1855-1941, inv. č. 744, sign. Db 86, karton č. 132.

Národní archiv České republiky. Matrika židovských náboženských obcí v českých zemích. Matrika úmrtí Nový Bohumín 1945-1949.

SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 169, Novotný Josef PhDr: Pamětní kniha města Bohumín z roku 1925.

SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Glac, Evžen: Bohumín do roku 1925 (Kronika města Bohumín. Retrospektiva: 18. stol-1925).

SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Solnař, František: Obecní kronika města Nového Bohumína (Kronika města Nový Bohumín. Retrospektiva: 1900-1919).

SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, Pořadové číslo: 171, Demel, Jiří, JUDr.: Kronika Nový Bohumín 1945-1963 II. Zápisy pro léta 1945-1963. typ kroniky: obecní, místní označení: Bohumín.

SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 13, inv. číslo 120.

SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 16, inv. číslo 120.

SOkA Karviná, Okresní úřad Fryštát, karton 20, inv. číslo 120.

SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, inv. č. 123, karton 14. Jmenné seznamy odtransportovaných Židů z města 1939.

SOkA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 412, karton 142. Konfiskace majetku Židovské náboženské obce.

SOkA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 313, karton 88. Židovská náboženská obec Nový Bohumín.

SOkA Karviná, Městský národní výbor Bohumín, inv. č. 612, karton 217. Znovuzřízení židovského hřbitova 1945.

SOkA Karviná, Městský národní výbor Bohumín, (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 401, karton 130. Kupní smlouvy na pozemky mezi Židovskou náboženskou obcí Ostrava a MěNV.

SOkA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 154, signatura. D, karton 35. Židovská náboženská obec v soudním okrese Fryštát a Bohumín – zřízení, statut, volby, přehledy aj. Časový rozsah: 1898-1923.

SOkA Karviná. Okresní úřad Fryštát, inv. č. 778, signatura: III/4, karton 262. Výkazy o stavu židovských náboženských obcí v okrese Časový rozsah: 1929-1932.

SOkA Karviná. Šíma Bohuslav, inv. č. CZ227203010//927//1/1/1/5/2/1//5. Sakrální památky – katolický kostel Božského srdce Páně, evangelický kostel, židovská modlitebna, datum vzniku: 1960/ - /1980/.

SOkA Karviná, MěNV Bohumín (1887) 1945–1990 (1992), inv. č. 410, karton 142. Soupis židovského majetku, převedení do národní správy majetkových podstat.

ZAO, PŘMO, kart. 1106, sign. 1385.

ZAO, PŘMO, kart. 1109, sign. 1422.

ZAO, PŘMO, kart. 1110, sign. 1433/1.

ZAO, PŘMO, kart. 1117, sig. 1571.

ZAO, PŘMO, kart. 469/2, kart. 1010.

ZAO, PŘMO, kart. 1042, sign 677/2.

ZAO, PŘMO, kart. 1107, sign. 1392/2.

ZAO, ZNV, exp. Ostrava, kart. 230, inv. č. 327.

ZAO, ZVSl, kart. 3434, inv. č. 1876, sign. IV/30.

ZAO, ZVIS Opava, kart. 1402, sig. 16292/1908.

ZAO, ZVIS, kart. 4743, sign. XII-2825.

ZAO, ZVIS, kart. 4692, sign. X-995.

ZAO, ZVIS Opava, kart. 4772, sig. XII-1398.

ZAO, ZVIS Opava, kart. 4738, sign. XII-1464.

ZAO, ZVIS Opava, inv. 2290, kart. 4680, sig. X-1668.

ZAO. Státní zastupitelství Ostrava. Karton: 136. Signatura. ST 1861/37.

Monografické publikace:

BARÁNEK, Daniel: Židé na Ostravsku: *Dynamika a pluralita židovské společnosti 1832-1942*, Ostrava: Židovská obec v Ostravě 2017.

BORÁK, Mečislav. *První deportace evropských Židů: transporty do Niska nad Sanem (1939-1940)*. Přeracované vydání knihy Transport do tmy. První deportace evropských Židů. 1. vyd. Ostrava, Moravskoslezský den 1994. Ostrava, Český svaz bojovníků za svobodu v nakladatelství Tilia 2009.

FRANTIŠEK, Jan a VESELÝ, Zdeněk. *Od Bogunu k Bohumínu: historický průvodce městem*. Druhé, doplněné a rozšířené vydání. Havířov: in-PRESS CZ, 2016.

GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína, Československo: *Mladá žena, která přežila holokaust. Příběh Mimi Rubin 1938-1945*. Bohumín: Občanské sdružení Maryška, 2015.

GROBELNÝ, Andělín a ČEPELÁK, Bohumil. *Bohumín: studie a materiály k dějinám a výstavbě města*. Ostrava: Profil, 1976.

MOSKALEWICZ, Marcin. *Jewish Medicine and Healthcare in Central Eastern Europe: Shared identities, entangled histories*. Springer; Softcover reprint of the original 1st ed. 2019 edition.

SPYRA, Janusz. *Zydzi na Slasku Austriackim 1742-1918*. Katowice: Muzeum Slaskie, 2005.

SPYRA, Janusz. *Ztracený svět Židů na Těšínském Slezsku: Utracony świat Żydów na Śląsku Cieszyńskim*. Přeložila Irena CICHÁ. [Bystrice nad Olší]: Ducatus Teschinensis, 2013.

SPYRA, Janusz. *Biografický slovník rabínů rakouského Slezska*. Přeložila Beata BEDNÁŘOVÁ. Ostrava: Universitas Ostraviensis, 2015.

WODZIŃSKI, Marcin a SPYRA, Janusz ed. *Židé ve Slezsku: studie k dějinám Židů ve Slezsku*. [Český Těšín]: Muzeum Těšínska, 2001.

PUSTÓWKA, Vladimír. *Rozhovory Vladimíra Pustówki s osobnostmi spjatými s městem Bohumín*. Bohumín: Bohumínský spolek Maryška, 2021.

Příspěvky v monografických publikacích:

BORÁK, Mečislav. Ostravský rabín Arnošt Bass (1885–1943) a jeho rodina. In: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, sv. 27, Ostrava 2013, s. 165-183. s. 2.

DEMEL, Jiří: Zánik židovské komunity na Bohumínsku v letech 1939-1940. Vlastivědné listy, s. 13.

DEMEL, Jiří. Stopadesát let Nového Bohumína: 1.květen 1847-1.květen 1997. Bohumín: Městský úřad, 1997.

DEMEL, Jiří. Specifické podmínky života židů na rakousko-pruském pomezí. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v listopadu 1996 v Kroměříži. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska 1997.

Články v seriálových publikacích:

BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník obětem holokaustu. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XIV/2004, č. 18, s. 1.

BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník byl znovu poškozen. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XIV/2004, č. 19, s. 2.

BALCAROVÁ, Lucie: Židovský památník poškozen potřetí. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XV/2005, č. 1, s. 8.

FEJFAR, Vítězslav. Obnovený židovský hřbitov už zničili vandalové. Karvinský a havířovský deník. 17. 7. 2007.

HEBLING, Ernst. Ostrauer Tagblatt, 11. září 1900, s. 3.

KREJZEK, František: Pomohli jsme najít po šedesáti letech rodinu. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XV/2005, č. 15, s. 4.

KREJZEK, František: Strom ze Šunychlu doputoval do Jeruzaléma. Oko – Bohumínské městské noviny, roč. XVII/2007, č. 19, s. 10.

MOTÝL, Ivan: Židovské hroby dál chátrají. Mladá fronta dne 16.8.2001.

Elektronické zdroje:

[Central DB of Shoah Victims' Names - Record Details \(yadvashem.org\)](http://www.yadvashem.org)

MD server-online [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: http://185.47.222.58/nfohwp/wp-content/uploads/vz_04_kor.pdf

Ostrava. Český rozhlas Ostrava [online]. Copyright © 1997 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://ostrava.rozhlas.cz/jakob-silberstein-se-po-sedesati-letech-setkal-se-svymi-zachranci-7019513>

The Hollow Tree Trunk that Saved a Life is Brought to The Garden of the Righteous Among the Nations. Yad Vashem. The World Holocaust Remembrance Center | www.yadvashem.org | [online]. Copyright © 2022 Yad Vashem. The World Holocaust Remembrance Center [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.yadvashem.org/events/08-october-2007.html>

81/1945 Sb. Dekret presidenta republiky o některých opatřeních v oboru spolkovém. Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-81>

Seznam příloh

Obrazové přílohy:

Příloha č. 1 Pozemek, na kterém stávala bohumínská synagoga na dnešní Čáslavské ulici

Příloha č. 2 Bývalá bohumínská synagoga 1900-1940

Příloha č. 3, Bývalý Židovský společenský dům, dnešní Žižkova 620

Příloha č. 4 bývalý „Obchod se smíšeným a koloniálním zbožím ve velkém i malém“ židovského obchodníka Rudolfa Bachracha, Studentská 633

Příloha č. 5 Židovský památník stojící na Náměstí Budoucnosti

Příloha č. 6 Hotel Garni vlastněný bývalým předsedou židovské obce Viktorem Lustigem, zrekonstruovaný dům se nachází na rohu hlavní třídy a Studentské ulice

Příloha č. 7 Židovský hřbitov stojící na ulici Mírová mezi za modlitebnou adventistů sedmého dne

Příloha č. 8 Seznam transportovaných

Příloha č. 9 Seznam transportovaných

Příloha č. 10 Seznam bohumínských židovských obětí holokaustu (neúplný)

Příloha č. 1 Pozemek, na kterém stávala bohumínská synagoga na dnešní Čáslavské ulici, dnes Mateřská škola Kulíšek

Příloha č. 2 Bývalá bohumínská synagoga 1900-1940, Zdroj: SOkA Karviná. Šíma Bohuslav, inv. č.CZ227203010//927//1/1/1/5/2/1/5. Sakrální památky – katolický kostel Božského srdce Páně, evangelický kostel, židovská modlitebna, datum vzniku: 1960/ - /1980/.

Příloha č. 3, Bývalý Židovský společenský dům, dnešní Žižkova 620, sídlo Základní umělecké školy

Příloha č. 4 bývalý „Obchod se smíšeným a koloniálním zbožím ve velkém i malém“ židovského obchodníka Rudolfa Bachracha, dnes obchod se smíšeným zbožím, Studentská 633

Příloha č. 5 Židovský památník stojící na Náměstí Budoucnosti

Příloha č. 6 Hotel Garni vlastněný bývalým předsedou židovské obce Viktorem Lustigem. Během předválečné hospodářské krize přestal být objekt užíván jako hotel a vznikly v něm nájemní byty. V roce 2008 zakoupili budovu manželé Durčokovi, kteří začali s její rekonstrukcí. Zrekonstruovaný dům se nachází na rohu hlavní třídy a Studentské ulice. Dnes se ve spodní části nacházejí obchody a v horní části byty.

Příloha č. 7 Židovský hřbitov stojící na ulici Mírová mezi za modlitebnou adventistů sedmého dne

Nachweisung

über gemeldete Juden, die am 27.10.1939 zum Abgang erfasst
worden sind.

Lfd. Nr.	Vorname	Zuname	Wohnort	Strasse und Hausnummer
1.	Arnold	Herlinger ✓	Neu-Oderberg	Rudolf-Hess-Str. W 422
2.	Oskar	Spitzer ✓	"	Dr. Göbbel-Str. W 40
3.	Kurt	Justitz ✓	"	Rudolf-Jung-Str. 343
4.	Hermann	Pick ✓	"	Raffinerie-Str. 707
5.	Paul	Eisenberg ✓	"	Rudolf-Jung-Str. 265
6.	Leopold	Weitzner ✓	"	" 689
7.	Josef	Haber ✓	"	Hermann-Göring-Str. 709
8.	Salo	Haber ✓	"	" 709
9.	Alfred	Müller ✓	"	" 109
10.	Kurt	Steuer ✓	"	Rudolf-Jung-Str. 258
11.	Zikmund	Steuer ✓	"	" 258
12.	Moritz	Rosenzweig ✓	"	Rudolf-Hess-Str. 2
13.	Richard	Weinberger ✓	"	Hans-Kudlich-Str. 317
14.	Alfred	Nasch ✓	Pudlau	Nr. 177
15.	Otto	Nesselkrohn ✓	Pudlau	Pudlauer-Str. 11
16.	Heinrich	Frank ✓	Zablacz	Nr. 24
17.	Adolf	Wechsberg ✓	Skrzeczon	Nr. 361
18.	Friedrich	Grossmann ✓	"	Nr. 186
19.	Ernst	Silbiger ✓	"	Nr. 556
20.	Leo	Epstein ✓	"	Schiller-Str. 257
21.	Jakob	Lampel ✓	"	Rudolf-Jung Str. 96

Lfd. Nr.	Vorname	Zuname	Wohnort	Strasse und Hausnummer.
22.	Eugen	Spitzer ✓	Oderberg-Stadt	Adolf-Hitler-Platz 46
25.	Heinrich	Justitz ✓	Neu-Oderberg	Rudolf-Jung-Str. 96
24.	Natan	Sterngast ✓	"	" 93
25.	Isidor	Fischer ✓	"	" 691
26.	Fritz	Stepper ✓	"	" 747
27.	Oskar	Donath ✓	"	" 253
28.	Salomon	Klappholz ✓	"	" 116
29.	Emil	Plützner ✓	"	" 245
30.	Theodor	Feiner ✓	"	" 449
31.	Walter	Langer ✓	"	Dr. Göbbels-Str. 803
32.	Hermann	Glaser ✓	"	" 341
999 33.	Eduard	Pollak ✓	"	"
34.	Paul	Fuchs ✓	"	" 753
35.	Siegfried	Fass ✓	"	"
36.	Adolf	Feuereisen ✓	"	Rudolf-Hess-Str. 134
37.	Emil	Reiss ✓	"	" 422
38.	Josef	Kornhauser ✓	"	" 660
39.	Siegmund	Hornig ✓	"	" 134
40.	Alfred	Rosenzweig ✓	"	Hermann-Görig-Str. 80
41.	Moritz	Haber ✓	"	" 709
42.	Erich	Vogel ✓	"	" 885
43.	Albert	Kornhauser ✓	"	" 99
44.	Rudolf	Sondhof ✓	"	" 885

Lfd. Nr.	Vorname	Zuname	Wohnort	Strasse u. Hausnummer.
45.	Rudolf	Pick	Neu-Oderberg	Raffinerie-Str. 797
46.	Siegfried	Toppel	"	" 162
47.	Emil	Eichenbaum	"	Kormenius-Str. 413
48.	Artur	Brenner	"	" 263
49.	Erwin	Brodawka	"	Schulstrasse
50.	Robert	Sofier	"	Kirchstr. 1
51.	Leo	Trömer	"	" 432
52.	Wilhelm	Leber	"	" 457
53.	Julius	Mayer	"	Horst-Wessel-Str. 428
54.	Morätz	Toppel	"	Dr. Göbbels-Str. 182
55.	Rudolf	Safier	"	Eichendorfstr. 10
56.	Heinrich	Weinfeld	"	Waldhof 451
57.	Dr. Otto	Stecher	Pudlau	Nr. 147
58.	Eduard	Schecher	"	Nr. 147
59.	Wilhelm	Sonderling	"	Nr. 265
60.	David	Brzeziner	"	Nr. 45
61.	Erich	Eber	Wirbitz	
62.	Moritz	Grossmann	Skrzeczon	Nr. 186
63.	Artur	Weber	"	Nr. 121
64.	Hugo	Schein	<i>Neu-Markberg</i>	Rudolf-Jung-Str. 30
65.	Walter	Schein	"	" 30
66.	David	Haubenstock	"	"
67.	Jakob	Bribram	"	" 208
68.	Alfons	Klappholz	"	" 116

Lfd. Nr.	Vorname	Zuname	Wohnort	Strasse u. Hausnummer
69.	Moritz	Tobias ✓	Skrzeczon	Rudolf-Jung-Str. 253
70.	Bernhard	Engelmann ✓	"	" 691
71.	Erich	Schönthal ✓	"	" 96
72.	Hermann	Traubmann ✓	"	" 253
73.	Siegmund	Schöngut ✓	"	" 57
74.	Emanuel	Grünberg ✓	"	" 630
75.	Ernst	Tobias ✓	"	" 253
76.	Aratur	Plätzner ✓	"	" 245
77.	Richard	Storz ✓	"	" 683
78.	Emanuel	Bau ✓	"	Nr. 231
✓79.	Bernhard	Wodzislawski ✓	"	Dr. Göbbels-Str. 355
80.	Kurt	Pollak ✓	"	" 355
81.	Hans	Pollak ✓	"	" 355
82.	Ernst	Rosenthal ✓	"	Rudolf-Hess-Str. 139
83.	Leo	Klappholz ✓	"	"
84.	Julius	Birmer ✓	"	Horst-Wessel-Str.
85.	Josef	Lisker ✓	"	" 3

Neu Oberberg, den 15. M. 1939.
J. J. J. J.
 Pol. Oberinsp.

Příloha č. 8 Seznam transportovaných, Zdroj: SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, inv. č. 123, karton 14. Jmenné seznamy odtransportovaných Židů z města 1939.

Verzeichnis der abtransportierten Juden

Gemeinde Neu-Oderberg

Lfd. Nr.	Name u. Vorname	Geb.Dat.	Beruf	Adresse
1	Birner Julius ✓	16.2.1905	Arbeiter	R.Jungstr.96
2	Brenner Artur ✓	11.12.1900	Konditor	Komeniusstr.263
3	Bribram Jakob ✓		Installateur	R.Jungstr.208
4	Brodavka Erwin ✓	30.10.1903	Drogist	Schulstr.8
5	Donath Oskar ✓		Vertreter	R.Jungstr.253
6	Eichenbaum Emil ✓		Beamter	Kamensky 314
7	Eisenberg Paul ✓		Schlosser	R.Jungstr.265
8	Engelmann Bernhard ✓	19.9.1904	Fensterputzer	" 691
9	Epstein Leo ✓		Kaufmann	" 200
10	Fass Siegfried ✓		Student	Dr.Göbbelsstr.124
11	Feiner Theodor ✓	3.4.1899	Bäcker	R.Jungstr.440
12	Fischer Isidor ✓	10.12.1905	Maler	" 691
13	Glaser Hermann ✓		Kaufmann	Dr.Göbbelsstr.341
14	Haber Salo ✓	20.9.1915	Maler	H.Göringstr.709
15	" Moritz ✓	12.2.1882	Reisender	" "
16	" Josef ✓	26.3.1913	Uhrmacher	" "
17	Haubenstok David ✓		Arbeiter	Jungstr.
18	Herlinger Arnold ✓	11.4.1909	Arbeiter	R.Hessestr.
19	Hornik Siegmund ✓	25.4.1896	Beamter	" 134
20	Justiz Heinrich ✓	10.12.1880	Buchhalter	" 96
21	Klappholz Alfons ✓		Bäcker	" 116
22	Kornhauser Albert ✓		Kürschner	H.Göringstr.99
23	" Josef ✓	8.6.1909	Automechaniker	R.Hessestr.160
24	Lampel Jakob ✓		Vertreter	R.Jungstr.690
25	Langer Walter ✓	31.5.1907	ohne Beruf	Dr.Göbbelstr.
26	Mayer Julius ✓	17.12.1901	Buchdrucker	H.Wesselstr.428
27	Müller Alfred ✓		Buchhändler	H.Göringstr.109
28	Pick Hermann ✓		Maler	Raffinerieg.797
29	" Rudolf ✓		Eisenbahner	" "
30	Platzner Emil ✓		Bäcker	R.Jungstr.245
31	" Artur ✓	8.10.1907	"	"
32	Reis Emil ✓	7.10.1880	Wagemeister	R.Hessestr.422
33	Rosenthal Ernst ✓	21.3.1909	Angestellter	"
34	Rosenzweig Alfred ✓	19.8.1887	Kaufmann	H.Göringstr.80
35	Schein Hugo ✓		"	R.Jungstr.30
36	Schöngut Siegmund ✓	8.9.1890	Eisendreher	"

Name	u. Vorname	Geb. Dat.	Beruf	Adresse
Schönthal	Erich ✓		Sägemanipul.	R. Jungstr. 690
Silbiger	Ernst ✓		Student	Bahnhofstr. 556
Spitzer ✓	Oskar ✓	16.11.1898	Bankbeamter	Dr. Göbbelstr. 4
Steier	Kurt ✓	5. 4. 1924	Maler	R. Jungstr. 258
Stein ✓	Siegmund ✓	29.10.1921	Assist. Brog.	"
Sterngast	Natan ✓	17. 8. 1886	Maler	"
Storz	Richard ✓	2. 1. 1898	Schweisser	"
Toppel	Siegfried ✓	14. 1. 1900	Spediteur	Raffineriestr. 162
"	Moritz ✓	15. 9. 1898	Installateur	Dr. Göbbelstr. 182
Tramer	Leo ✓	8. 1. 1907	Glaser	Kirchenstr. 432
Traubmann	Hermann ✓	30. 1. 1881	Gastwirt	R. Hessestr. 253
Vogel	Erich ✓	12.7. 1910	Angestellter	H. Göringstr. 885
Weinberger	Richard ✓		Student	Redlichstr. 317
Weitzner	Leopold ✓	21. 2. 1921	ohne Beruf	R. Jungstr. 689
Wodzislawski	Bernhard ✓	10. 5. 1893	Kaufmann	Dr. Göbbelsstr. 355
<u>Oderberg</u>				
Fuchsá	Paul ✓	7. 4. 1904	Konzipient	Dr. Göbbelstr. 753
Grünberg	Emanuel ✓	21. 3. 1902	Kaufmann	Rud. Jungstr.
Klappholz	Salomon ✓	15. 1. 1880	Schuhmacher	Rud. Hessestr.
"	Leo ✓	28. 2. 1909	Spengler	"
Leber	Wilhelm ✓		Installateur	Kirchenstr. 457
Spitzer	Eugen ✓	13. 1. 1900	Elektriker	Ad. Hitlerplatz
<u>Wirbitz</u>				
Eber	Erich ✓	25.7.1913	Fleischer	Wirbitz ✓

Verzeichnis der abtransportierten Juden

Gemeinde   Skrzeczon

Lfd. Nr.	Name und Vorname	Geb.Dat.	Beruf	Adresse
1	Bau Emanuel ✓		Reisender	Zablatzerstr.232
2	Grossmann Moritz ✓	15. 2.1881	Gastwirt	Hauptstr.186
3	" Friedrich ✓	6. 2.1910	Student	"

19

Verzeichnis der abtransportierten Juden

Gemeinde   Zablacez

Lfd. Nr.	Name und Vorname	Geb.Dat.	Beruf	Adresse
1	Birner Julius ✓		Arbeiter	Rud.Jungstr.24
2	Frank Heinrich ✓	11.7. 1904	Kaufmann	Zablacez Nr.24
3	Steier Siegmund ✓		Maler	Rud.Jungstr.
4	Sterngast Nathan ✓		"	"
5	Weitzner Leopold ✓		Elektriker	"

Příloha č. 9 Seznam transportovaných, Zdroj: SOkA Karviná, Archiv města Nový Bohumín, inv. č. 123, karton 14. Jmenné seznamy odtransportovaných Židů z města 1939.

Na památku a jako pietní vzpomínku za všechny židy, kteří se nevrátili domů do Bohumína, uvádím:

Joshua Bass – významný bohumínský rabín - (†...Osvětim)

Herbert Silberbusch (†1943 Osvětim)

Oskar Nasch (†...Osvětim)
Rudolf Brzeziner (†...Treblinka)
Josef Brzeziner (†1942 Osvětim)
Rosa Safier (†...Osvětim)
Regina Löbl (†...Osvětim)
Henriette Bribram (†...Osvětim)
Ernts Epstein (†...Treblinka)
Elfrida Eichenbaum (†...Osvětim)
Olga Eichenbaum (†...Osvětim)
Walter Kruh (†26. 10. 1942 Osvětim)
Walter Langer (†18. 12. 1943 Osvětim)
Karolina Biederer († 05. 10. 1942 Treblinka)
Gerta Schmeidler (†...Osvětim)
Elisabeth Traubner (†...Osvětim)
Siekfried Toppel (†... Majdanek)
Wilhelm Leber (†...Osvětim)
Amalie Glaser (†...Osvětim)
Irena Robler (†...Osvětim)
Irma Schötter (†...Osvětim)
Otokar Weisl (†11. 12. 1944 Terezín)
Emilie Nadel (†...Bendzin)
Wilhelm Gronner (†...Osvětim)
Paul Blum (†...Osvětim)
Marigit Blum (†...Osvětim)
Hansi Brodawka (†...Osvětim)
Nelli Edith Klapholz (†...Osvětim)
Sali Bacher († 22. 10. 1942 Treblinka)
Jakob Windholz (†1943 Osvětim)
Terezie Glückmann (†15. 12. 1943 Osvětim)
Rosa Glaser (†1942 Osvětim)
Simon Bachner (†1942 Terezín)

Max Friedenbergr (†1943 Terezín)
Ludvík Dreifus (†...Osvětim)
Herman Winterstein (†1943 Osvětim)
Felicie Lilienthal (†1944 Osvětim)
Ferdinand Schmulowitz (†1942 Treblinka)
Adolf Schroter (†1940 Bendzin)
Ignatz Kramer (†1944 Osvětim)
Jakob Wulkan (†...Osvětim)
Bertha Kraus (†1942 Osvětim)
Walter Lustig (†1942 Terezín)
Berta Frühlich (†... Majdanek)
Richard Glaser (†1945 Dachau)
Lev Bachrer (†26. 1. 1943 Osvětim)
Wilhelm Blumenthal (†...Treblinka)
Joachim Gansel (†1943 Osvětim)
Simon Bachner (†1943 Terezín)
Selma Glaser (†...Treblinka)
Ottakar Hollander (†...Treblinka)

Příloha č. 10 Seznam bohumínských židovských obětí holokaustu (neúplný), Zdroj: převzato z GLUECKESTEIN, Fred. Mimi z Nového Bohumína, Československo: Mladá žena, která přežila holokaust. Příběh Mimi Rubin 1938-1945. Bohumín: Občanské sdružení Maryška, 2015, s. 77-79.

Anotace

Jméno: Kateřina Lapiszová

Fakulta: Filosofická fakulta

Katedra: Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových

Název diplomové práce: Dějiny Židů v Bohumíně

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Počet znaků: 130 360

Počet příloh: 9

Počet titulů použité literatury: 61 (včetně primárních a online zdrojů)

Klíčová slova: Židé, Bohumín, Nový Bohumín, Bohumín-nádraží, Šunychl, spolky, náboženský život

Charakteristik práce: Tématem práce je historie Židů v Bohumíně. Cílem práce je zmapovat dějiny Židů v této oblasti od počátku jejich usídlení po zánik místní židovské komunity. Podkladem k této problematice budou především archivní prameny dostupné v Státním okresním archivu Karviná a Zemském archivu v Opavě.

Annotation

Name of Author: Kateřina Lapiszová

Name of Faculty: Faculty of Arts

Name of Department: Kurt and Ursula Center for Jewish Studies

Name of Thesis: History of Jews in Bohumin city

Name of Supervisor: Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Number of Characters: 130 360

Number of Appendices: 9

Number of Works Cited: 61 (including primary and online sources)

Key words: Jews, Bohumín, New Bohumín, Bohumín-train station, Šunychl, religious life, associations

Characteristics of thesis: The topic of the thesis is a history of the Jews in Bohumín. The aim of the thesis is to map the history of the Jews in the Bohumin from a beginning of their settlement to an extinction of a local Jewish community. The basis for this issue are mainly archival sources available in the State District Archive Karviná and the Regional Archive in Opava.

